

5.
DE
CHOREA ST. VITI.

DISSERTATIO
INAUGURALIS MEDICA
QUAM
CONSENSU ET AUCTORITATE GRATIOSI
MEDICORUM ORDINIS
IN
UNIVERSITATE LITTERARIA BEROLINENSI
UT SUMMI
IN MEDICINA ET CHIRURGIA HONORES
RITE SIBI CONCEDANTUR
DIE XXX. M. AUGUSTI A. MDCCCXXI
H. L. Q. S.
PUBLICE DEFENDET
AUCTOR
IOANN. FRID. AUGUST. SCHULZ
NEOSTADIENSIS,

~~~~~
O P P O N E N T I B U S

I. F. RUDOLPH MED. DR.
C. L. LEHMANN MED. DD.
J. E. GABLER MED. STUD.

7
—————
BEROLINI
FORMIS BRUESCHCKIANIS.

Opinionum commenta delet dies, naturae iudicia con-
firmat.

Cicero, de natura Deorum.

J. F. RUDOLPHI MED. DR.
C. A. LEHMANN MED. DR.
J. E. GÄLLER MED. DR.

BEROLINI
FORMIS BUCHDRUCKERIS

V I R O

ILLUSTRISSIMO AMPLISSIMO

JOANNI GOERCKE

MEDICINAE ET CHIRURGIAE DOCTORI, CHIRURGORUM CASTRENSIUM REIQUE OMNIS MEDICAE EXERCITUS BORUSSICI PRAEFECTO SUMMO, REGI BORUSSIAE A CONSILIIS INTIMIS SUPREMIS, SECTIONIS PRO SANITATE PUBLICA TUENDA IN SUMMO MAGISTRATU RERUM CIVILIUM MEMBRO, SEMINARII REGII MEDICO-CHIRURGICI FRIDERICO-GUILIELMANI FUNDATORI ET DIRECTORI, ACADEMIAE REGIAE MEDICO-CHIRURGICAE MILITARIS DIRECTORI SECUNDARIO, COLLEGII BEROLINENSIS REM PAUPERUM CURANTIS MEMBRO, MULTORUM ORDINUM INCLITORUM EQUITI AURATO, COMPLURIUM SOCIETATUM LITTERARIARUM SODALI ETC. ETC.

V I R O

ILLUSTRISSIMO AMPLISSIMO

HASCE

JOANNI GÖRCKE

LITTERARUM SUARUM PRIMITIAS

SUMMA, QUA PAR EST, REVERENTIA

D. D. D.

AUCTOR.

Prooemium.

Cum in eligenda scribendi materia aliquamdiu dubius haesissem, animum tandem ad Choreae St: Viti adumbrationem attendi, quippe cuius tam est singularis indoles, ut aequè medicos ac rei salutaris ignaros summa afficiat admiratione. Protinus vero ab initio intellexi, multa mihi obstacula offerri, propter multifarias auctorum, tam antiquiorum, quam recentiorum dissensiones, quibus indolem, causam proximam et curationem huius morbi agitarunt.

Hisce pressus difficultatibus, et uberiori destitutus experientia, optimum duxi, medicorum nostri saeculi praestantissimorum effata colligere, iisque experimenta propria, quantumvis exigua subiicere, ut, si fieri posset, controversiae ab auctoribus commissae, componerentur, veritasque paulo luculentius erueretur. Insimul nomina auctorum, quorum effata vel sententiae meae adstipulantur, vel suas sequuntur rationes, suis locis memoranda curavi. Quantum in his profecerim, numne oleum operamque perdiderim, tuum est iudicare Lector Benevole, cuius arbitrio indulgenti hasce pagellas submitto atque commendo. Vale.

Generalia quaedam de Choreâ St. Viti.

Etymologia et historia morbi.

§. I.

Ex ingenti morborum systematis nervosi caterva, qui genus humanum divexant, atque indolem maxime diversam referunt, morbus quidam spasticus, symptomatum ratione et nominis aequè mirus ac singularis, Choreâ nimirum St. Viti, attentiori scrutatione utique est dignissimus, quippe qui a variis autoribus varia nomina tulit: Choreâ St. Modesti, Saltus Viti, Choreomania, Ballismus, Epilepsia saltatoria, saltuosa membrorum indispositio, Scelotyrbe, morbus gesticulatorius, Choreâ puberum, Danse de St. Guy. (Gall.) Medicorum veteres, aetatis, quam dicunt, tum aureae, tum argenteae, tum aeneae, morbi huius mentionem non fecerunt; verumtamen inde ratiocinari non licet, auctores illos hanc morbi speciem, plerumque evolutionis

tempore corpus subigentem, ignorasse, sed potius cum aliis morborum spasmodicorum generibus confudisse, aut mirificorum et insolitorum gestuum causa eiusmodi aegrotos divino numine afflatos censuisse, aut daemonum legionibus adnumerasse.

Sunt, qui Hippocrati, Aretaeo, Plinio et Galeno Choream quidem notam fuisse et morbum sui generis habitam esse existiment, quorum autem opiniones improbabiles mihi videntur, siquidem descriptiones de morbi indole et symptomatibus quam maxime a Choreae hodiernae natura discrepant, et tantummodo similitudinem, verae huius morbi imagini parum respondentem, (vid. §. 6 - 14) exhibent. Schenkius a Graefenberg 1) Anteneasum ab Gariopontio, et furoris speciem ab Aretaeo 2) descriptam, consimilem Choreae putavit; si vero morbum istum accuratius cum descriptionibus auctorum veterum compares, insaniae speciem fuisse abunde patet. Schaefferus 3) in Hippocratis 4) operibus locum de Viti Chorea se indagasse arbitratur, quem comparationis causa subiicere liceat.

„Medulla spinali affecta, homo nec crurum aut ventris officio potens est, nisi urgente necessitate; si vero morbus invaluerit, tum aliquando praeter voluntatem meam et egerit.“

---

1) Observat. medic. rar. T. I. pag. 218. Francof. 1600.

2) Aretaei Libr. sept. Argentorati 1768. Edit. Crassi, pag. 71.

3) Dissertatio de Chorea St. Viti. Edinburg. 1815.

4) Lib. II. Sect. II. P. 82. Edit. Foesii. Francof. 1545.

Nec minus Sauvagesius 1) malum a Plinio 2), et postea a Galeno 3) nomine Scelotyrbes (a σκελος crus et τυρβη perturbatio) descriptum, non alium morbum ac Choream fuisse opinatur. Sed ex descriptione, cui maioris perspicuitatis causa locum hic concessimus, abunde liquet, morbum nihil aliud, nisi malum scorbuticum cum resolutione nervorum extremitatum inferiorum coniunctum fuisse. Plinius, „in Germania, inquit „trans „Rhenum castris a Germanico Caesare promotis, maritimo tractu fons erat aquae dulcis solus, qua pota „intra biennium dentes deciderent, compagesque in „genibus solverentur. Stomacacen medici vocabant „et Scelotyrben ea mala“.

„Galenus: „Scelotyrbe quasi cruris turbam vel „perturbationem dicas, species est resolutionis, qua erectus ambulare homo non potest, et latus alias in „rectum quandoque sinistrum in dextrum, nonnunquam „dextrum in sinistrum circumfert, interdum quoque „pedem non attollit, sed attrahit, velut ii qui magnos „clivos ascendunt.“

Haec sufficiant ad dilucidandos eorum errores, qui species morborum modo recensitas choream significare autument.

§. 2.

Aevo medio, artibus, litterisque infesto, per lon-

1) Pathologia methodic. Tom. I. p. 490. Amstel. 1786.

2) Caii Plinii secundi historiae natural. Tom. II. p. 361. Parisiis 1723.

3) Oper. omn. Libr. Isagogic. p. 172. Basil. 1542.

gum temporis intervallum plane nullum morbi vestigium obvium est. Schenkius 1) solummodo narrationem secutus, a Vincentio Beluacensi, monacho Dominicano saeculi undecimi propositam, mentionem fecit historiae fabulosae de furore saltandi cantandique sedecim virorum, et trium foeminarum, per totum annum citra moram tenente, ex imprecatione sacerdotis orto, propterea, quod in coemeteriis choreas duxissent, et cantilenas piis auribus infestas obstrepuissent.

Saeculo decimo quarto demum Bzovius et Raynaldius 2) furorem saltandi epidemicum, per totam Germaniam, et autore Mezerai 3) etiam per Bataviae partem grassantem, nulli sexui, nulli aetati parcentem, memorant. Hoc morbo affecti appetitu adeo inordinato ad saltationem ferebantur, ut in magna copia congregarentur, et nullo interposito spatio, sine quiete, dies noctesque saltarent, donec viribus exhaustis, sudore superfuso, pedibusque attritis, alii mortui corruerent, alii autem per longum tempus summa debilitate laborantes posthac in integrum restituerentur.

Pro perversa iudicandi ratione, qua homines aevi illius obscuri utebantur, aegroti symptomatum mirificorum causa, daemonibus obsessi, et morbus pro poena hominibus, quod saltando deliquerint, Deo conce-

---

1) l. c. p. 222.

2) *Annal. eccles. an. 1374. No. 13. pag. 527.* — Schenk l. c. p. 216. — v. Steinen *Westphälische Geschichte, fortges. von Weddingen Th. 5. p. 30.* — Sprengels *Versuch einer pragmat. Geschichte der Arzneik. 2te Aufl. B. 2. pag. 560.*

3) *Historia Caroli quinti.*

dente, accidisse putabatur. Propterea salutem non a medicamentis, sed ab exorcismo, peregrinationibus religiosis ad thaumaturgos, sanctos, et eorum sepulcra petendam et medici et aegroti existimabant.

Praeprimis migratum est ad templum Sueviae, haud procul ab Ulmo urbe, Martyri Sancto Vito consecratum, quem simili morbo laborasse tradiderunt, quo quidem implorato se expediri crediderunt. Procedente tempore quotannis hae peregrinationes, mense Maio, circa festum illius Sancti susceptae sunt, quae adhuc Horstii aetate, uti ipse testatur, in usu fuerunt. Horstius 1) verbotenus haec habet: „cum mulieribus „quibusdam locatus sum, quae quotannis sacellum St. „Viti visitant, ibidemque saltu cum mentis perturbatio- „ne sese nocte dieque exercent, donec staticulorum „instar corruant, qua ratione sibi restitutae videntur, „ut parum nihilve sentiant per annum, usque ad Maii „tempus subsequens, ubi membrorum inquietudine eo „usque se torqueri referunt, ut vicissim circa festum „St. Viti ad praedictum locum saltationis gratia sese „conferre cogantur.“

An hic saltandi furor vera Chorea hodierna fuerit nec ne, multi autorum dubitarunt, alique suspicati sunt, morbum, quia epidemicus exstiterit raphaniam fuisse. Sed hic morbus a raphania quam maxime discrepat, quod infra (§. 16 - 20) fusius exponetur. Attamen morbum hunc veram et hodiernam Choream fuisse, equidem non credo; sed fortasse affectionem similem spasmodicam, quae tantummodo in Suevia

---

1) observat. medic. L. II. p. 119. Norimb. 1660.

saevisse videtur, et ex causis diversis, nobis incognitis oriebatur, vitaeque monastica, peregrinationibus religiosi ipsis, aliisque rebus, affectu nervorum 1), conspectis saltantibus, pedetentim propagabatur, ita ut simulatio et mala fraus pauperum, ad eleemosynas uberioribus extorquendas, uti iam Platerus 2) asseruit, haud parum conferrent.

Haec morborum nervosorum generatim et Choreae St. Viti speciatim propagatio per impressiones nervis illatas, etiam nostris temporibus multis observationibus confirmatur, cuiusmodi clarissimum est exemplum a Boerhavio 3) narratum, quod accidit in orphanotropheo Haarlemensi, ubi solo adpectu epileptici pueri epilepsia propagabatur. Alia eiusmodi exempla Choreae propagatae in orphanotropheis Mediolanensi ex Stuttgardensi Müllerius 4) Pelargusque 5) nobiscum communicarunt. (vid. §. 26)

Consimilem furorem saltandi, quasi epidemicum, recentiori aevo observavit Sauvagesius 6) apud Gebennenses, ubi quotannis in peregrinationibus religiosi circa festum Divae Mariae hic furor seu pruritus vehemens saltandi ad fidium sonos, longis et vehemen-

-
- 1) Reil über Erkenntniss und Cur der Fieber. B. 4. p. 646.
  - 2) Prax. med. opus. p. 88. Basileae 1656.
  - 3) Abrah. Kaau Boerhave: Impetum faciens dictum Hippocrat. Lugd. Batav. 1745. p. 188.
  - 4) Abhandlungen für pr. Aerzte, 22ter B. 4stes St. p. 595.
  - 5) Observat. clinic. Ian. 1726. p. 39.
  - 6) l. c. p. 232.

tissimis choreis pacabatur, quae quidem delectamenta religionis nomine designata, tanto ardore nonnulli appetierunt, ut Sauvagesio teste, iis denegatis, aegrotarent.

§. 3.

A saeculo inde decimo quarto, ob consuetudinem peregrinationum ad templum St. Viti, quotannis susceptarum, nomina morbi Choreia s. Saltus, s. Saltatio St. Viti originem duxerunt. Primae morbi luculentiores descriptiones, quibus demum Choreia, ceu morbus proprius, a medicis germanicis nomine peculiari et distincto a caeteris morbis segregabatur, saeculo decimo septimo obviae sunt. Ioannes Schenkus, Laurent. Scholzius, Felix Platerus, Professor Basileensis, Gregorius Horstius, medicus rei publicae Ulmensis, et Sennertus, Professor Vitebergensis, primi fuerunt, qui nomine Choreae St. Viti recepto, huius morbi mentionem fecerunt. Bairo etiam, medicus Caroli II, Ducis Sabaudiae, Bouteillio 1) teste, in libro *Veni Mecum*, anno 1560 edito, nomine saltuosae membrorum indispositionis eam cognovisse et significasse fertur.

Medicis arabicis morbus iam prius notus fuit; quod ex operibus Plateri 2) et Horstii 3) apparet, qui etiam morbum convulsivum esse iam recte contenderunt.

Platerus (l. c) singulare exemplum nomine Saltus

---

1) *Traité de la Danse de St. Guy*. Paris 1810. p. 6.

2) l. c. p. 80.

3) l. c. p. 119.

Viti descripsit, ubi filia sacra Basileensis furore saltandi correpta, interdiu et durante nocte per integrum mensis spatium sine requie choreas duxit. Item Tulpus 1) eodem nomine morbum nervosum nuncupat, quo vir laboravit, qui dies et noctes cursitabat, subsultu et agitatione tam perenni, ut prae defatigatione undique sudoribus difflueret, nec unquam se daret ulli quieti, nisi quam invito extorqueret inevitabilis dormiendi necessitas. Sennertus 2) brevissimis tantum verbis morbum indicat, Horstius 3) vero ita mentionem eius facit, ut imaginem Choreae nostrae simillimam exhibeat. Willisius 4) eadem fere, quam Platerus tradit, quo quidem vitium, symptomatibus Choreae St: Viti simillimum describitur, sed morbis ex fascinatione et daemonum influxu coortis adnumeratur. Idem a Corbeio, 5) Foresto, 6) Wagnero, 7) et aliis positum est.

Alii autores Choream imagine spasmodicorum simpli-

-
- 1) Observation. medic. p. 34. Amstelodami 1675.
  - 2) Oper. med. Tom. I. Lib. II. P. III. p. 423. Lugduni 1666.
  - 3) l. c. p. 113.
  - 4) Opera omnia. Genevae 1676. De morbis convulsivis p. 64.
  - 5) Theodori Corbeii Pathologia. Norimbergae 1647 Lib. II. Cap. VIII. p. 208.
  - 6) Observat. et curat medic. Lib. X. p. 385. Francof. 1602.
  - 7) Ephemerid. natur. curios. Dec. III. An. II, observat. 160., et Albrecht ibid.

cium descripserunt 1), aut nomine Epilepsiae saltantis s. saltatoriae impertiverunt 2), alii Scelotyrben 3) nominaverunt.

Ex omnibus, quae hactenus ex veteribus protuli, patet: quosdam, ut Horstium, penitiorum morbi huius cognitionem habuisse, plerosque tantummodo ex aliorum verbis hancce notitiam, eamque imperfectam, hausisse 4), eiusque indolem pro ratione aevi illius tenebrosi maximam partem a viribus naturae, captum nostrum superantibus, deduxisse. Exactiores morbi adumbrationes, tum quoad symptomata, tum quoad indolem serioribus demum temporibus contigerunt, eaeque ab Anglorum et Germanorum scriptoribus petendae sunt.

§. 4.

Primus omnium, qui manu habili lineamenta singula Choreae depinxit, et penitus in eius indolem inquisivit, eiusque curationem ad rationalem medendi methodum conformavit, Sydenhamus Anglicus exstitit, quem secuti sunt alii Anglorum, ut Cheyneus, Dowerus, Cullenius, Meadus, et multi Germanorum inclitorum, qui ad indagandam naturam, diagnosin et medendi rationem magis minusve incubuerunt, quorum

---

1) Ibid. Dec. III. An. II. Cent. III. An. II. p. 315. etc. p. 128.

2) Ibid. An. IV. p. 154.

3) Sauvages l. c.

4) Laur. Scholzii consil. et epist. medic. Lib. V. pag. 418.

nomina hic singulatim recensere supervacuum duxi, quia infra suus cuique locus assignabitur.

Reliquarum gentium medicis, Hispanicis, Gallicis, Italis, rel. superioris temporis, morbus fere extoto incognitus fuit, hodiernae vero satis est vulgatus.

Morbi definitio.

§. 5.

Definitio accurata et numeris omnibus absoluta Choreae Sti Viti utique permagnis difficultatibus premitur, quae ex forma mali ipsius Protei adinstar variante, nec non ex dissensionibus et repugnantibus opinionum de indole symptomatibusque eius proficiuntur; etenim haec omnia causam morbi proximam tenebris obfuscant, et expositionem strictam atque per omnia absolutam difficillimam reddunt. Optimum ergo putavi, definitionem, ab experientia et observationibus medicorum acutissimorum temporis nostri petitam, in medium proferre.

Chorea Sct. Viti morbus est nervosus, praecipue puerorum, magisque puellarum, pubertatis tempore obvius, interdum etiam adultorum 1), qui convulsionibus involuntariis, migrantibus, praesertim artus subigentibus se manifestat, in quibus ab aegrotante inconcinnae gesticulationes et saltationes instituuntur;

---

1) Licet quidam auctores Choream tantummodo ab anno nono usque ad pubertatis tempus se observasse contendant, alii tamen ante et post hoc temporis spatium infantes ea laborantes se vidisse affirmant.

quandoque mentis obfuscatio, vocis, loquelæque impedimentum supervenit.

Decursus morbi.

§. 6.

Exposita morbi definitione ad eius decursum et imaginem describendam gradum facio. Sed etiam hic cum maioribus difficultatibus conflictandum est, collatis autorum descriptionibus, magis minusve discrepantibus, quae differentia non minus ex forma in omnibus atque singulis variabili, quam ex nimio huius vocabuli ambitu dependet, quo scilicet mala plurima, vel maxime exigua, circa pubertatem irruentia, comprehendi solent. Itaque morbi symptomata et eius decursus non in omni Chorea idem est, sed pro corporibus individuis diversimodo differt. Quam ob rem tantummodo adumbratio generalis, et quasi consociatio et recensio symptomatum essentialium iuxta varias autorum celeberrimorum recentiorum descriptiones exhiberi poterit.

§. 7.

Utplurimum morbus non protinus inter initia excolitur, sed pedetentim irreptat, accessionesque singulas interdum prodromis magis minusve luculentis praesignificat, qui stadium singulare, scilicet prodromorum efficiunt, quod brevius aut diutius tenet, et ab aliquot diebus usque ad plures hebdomades prorogatur.

1) Stadium prodromorum, quod variis nervorum symptomatibus, modo levioribus, modo violentioribus manifestatur. Aegroti tremore, gravitate et stupore artuum praesertim inferiorum, interdum claudicatione, iactatione, cordis palpitatione, cardialgia, appetentia esculentorum aucta, aut imminuta, abdominis tendore, praecipue supra pubem, pectoris dolore et angustiis laborant, quibuscum mentis gravitas, interdum tristitia cum lacrymandi proclivitate, vertigo, coma, aut hilaritas, saepe in petulantiam conversa, coniungitur 1).

Pedetentim hocce stadium in morbum ipsum ita excolitur, ut symptomatum alia adaugeantur, alia dispareant, novaque in eorum locum succedant,

§. 8.

2) Stadium convulsivum s. morbi exculti. Hoc in stadio notae peculiare eaeque graviores superveniunt, gesticulationes involuntariae mirificae, quae saepe choreas veterum et nostrorum mimicas et Pantomorum saltus aequant. Vulgo durante morbi impetu corporis motus excitantur, quos homines in statu integro facere consueverunt. Sic nentes nere 2), saltationum amantes saltare videntur. In casibus rarissimis autem saltationes verae observatae sunt, ad quos e. g. pertinent: Plateri observatio de filia sacra (§. 3.) cho-

---

1) Sprengels Pathologie B. 3. p. 352. — Frank. epitome de curandis hominum morbis. Lib. VII, sect. II. Viennae Austriae 1805, p. 74.

2) Dorf Müller in Hufelands Journal d. pr. Arzeneik. 45ter B. 5tes St. p. 202. Winiker in Horns Archiv, St. 1, p. 180. 1812.

reas ducente, deinde exempla alia in diariis medicis narrata 1), de saltationibus volutabundis aliisque novis saltandi modis, ut adstantes persaepe ab aegrotis durante paroxysmo saltandi causa corripiantur, et ad duendas cum iis choreas cogantur. Ex consuetudine motiones laborantium magis contractiones et extensiones musculorum violentae sunt, quibus motus artuum quasi pulsantes, et agitatio extremitatum inferiorum iuxta lineam diagonalem pergo saliens efficitur 2). Alii currunt et saltant inter risus, et tanta, continuaque celeritate cubiculum per gyros percurrunt, ut ne animam quidem perdant, obstacula tamen vitent. 3) Alii proclivitatem insuperabilem altis tabulis, fornacibus, adeo parietibus ipsis 4) insiliendi portendunt, celeritate incredibili hoc absolvunt, et post exiguum temporis intervallum descendunt, ut denuo repetant. Dorf-müllerus (l. c.) exemplum memorat puellae, quae incursante morbi impetu felis instar ad patris caput adscendebat, et hic usque ad paroxysmi finem magna agilitate saltus faciebat. Brandisius 5) puella, inquit, nobilis, maxima agilitate ad lecti coronam adscendit, et funambulorum instar pedibus ibi affixis huc illuc

---

1) Dorfmüller l. c. — Hufel. Journ. B. 44, St. 5. p. 48.

— Hand ibid B. 26. St. 3. p. 83.

2) Jahns Clinic. der chronischen Krankh. Erfurt 1815. B. 1. p. 241.

Schmalz Versuch einer medicinisch - chirurgischen Diagnostic in Tabellen. Dresden 1816. p. 40.

3) Sauvages l. c. B. 1. p. 59.

4) Pelargus l. c. Jan. 1726. p. 38.

5) Hufel. Journ. B. 41. St. 2. p. 11.

sese libravit, quo facto in lectum se praecipitavit. Interdum etiam aegroti sub fornacibus, lectis, variisque receptaculis angustis se recondunt. 1) Goedenus 2) epidemicam Choream domesticam observavit, pedetentim nervorum affectione matrem et quatuor eius infantes adorientem, quorum minimus natus, vix ambulando idoneus, inter morbi accessum admirabiles saltationes exhibuit. Nonnunquam inter currendum pedes ita contrahuntur, ut laborantes per temporis brevia intervalla stare cogantur. 3) Interdum instabilitas observatur, quae vero minime constans et essentielle morbi symptoma est, ut Sydenhamus et alii 4) contendunt. Imo in gyrum rotantur pedes, ita, ut extendi non possint 5).

Artus superiores aut una cum inferioribus, aut alternis vicibus gesticulando moventur. Nonnunquam tantummodo brachium alterutrum, plerumque sinistrum convellitur, altero magis resoluta, ac dependente 6), aut inter initia paroxysmi prius brachium sinistrum, tunc etiam dextrum corripitur, et nunc per totum corpus

---

1) Goeden, Hufel. Journ. December 1818 VI. St. p. 53. — Wichmanns Ideen zur Diagnostic Ister B. p. 146.

2) l. c.

3) Dreissig Pathologie B. 1. p. 340.

4) Sydenham medicine pratique, traduite en françois second l'édition dernière angloise. Paris 1799. Tom. I. p. 326. — Bouteille l. c. p. 82.

5) A. G. Richter specielle Therapie B. 7. 1820. p. 733.

6) Thilenius medic. Bemerk. B. 1. p. 114. — Baumes v. d. Convulsionen d. Kinder. Leipz. 1791. p. 387.

motus convulsivi propagantur 1). Aliis in exemplis hi ex partibus inferioribus proficiscuntur, ac deinde paulatim in partes superiores adscendunt. Quandoque cruciatim extremitates agitantur, ita ut modo brachium dextrum et pes sinister, modo vice versa agantur 2); aut tantummodo latus unum convulsionibus vexatur. Alias etiam brachium tantummodo unum, alias ambo, quidemque tanta vi rotantur, ut luxationes oriantur 3). Wichmanno 4) narrante aegrota quaedam, durante morbi impetu, magna cum vehementia manibus pectus suum percussit. Alii vestimenta sua dilacerant et conterunt. Plurimi aegrotorum, musculis voluntati non amplius obedientibus nec vestimenta induere, nec bibere, nec edere possunt, licet appetentia ciborum subinde existat. Conatu voluntatis etiam vehementissimo et mille gestibus ridiculis poculum ad os admoveere student, sed eheu irritis saepe contentionibus: non enim recta via vasculum ori admovent, sed manu spasmis retracta, huc illuc aliquamdiu versant, donec tandem casu aliquo liquorem, labris propius adgestum derrepente in os infundunt, et avidè hauriunt 5).

Digitì quoque interdum nervorum distentione aut rigore ita afficiuntur, ut aegroti nihil manibus arri-

1) Dreissig l. c. p. 338. Bouteille l. c. p. 244.

2) Voeltgé observat, med. fascicul. Götting 1753. p. 76.

3) Brückmann; Enarratio Chorea St. Viti et Epilepsiae per fontes medicatos Emenses curatae. p. 20. Scherer in Hufelands Journ. B. 3. St. 4, p. 612.

4) l. c. p. 146.

5) Sydenham l. c.

pere, neque arrepta tenere queant. Bonifax 1) spasmum tonicum trium digitorum manus sinistrae observavit, quo illi ita manui apprimebantur, ut nonnisi maxima cum vi ab ea possent retrahi, convulsionibus universalibus magis minusve ingravescentibus.

§. 9.

Neque tamen extremitatum musculi soli convelluntur, sed etiam dorsi, colli, capitis, vocis et deglutitionis organorum musculi quandoque magis minusve afficiuntur. Brandisius (l. c.) atrocissimum et vehementissimum opisthotonum animadvertit. Thilenius 2) puellam emprosthotono atroci erinacei instar convolvi, et per aliquod tempus in camerae pavimento iactari vidit. Saepe convulsionibus aliis universis caput durante paroxysmo sine intermissione torquetur, et modo ad alterum latus, modo ad utrumque agitatur, et pars capitis pilosa convellitur. Faciei musculi diversum in modum contracti saepe aegroto ridentis speciem induunt, osque haud raro ad aures distrahitur, et per vices modo aperitur, modo clauditur. 3) Hae convulsionibus aegroto potus capiente augentur, et simul contractis convulsisque deglutitionis organis, saepenumero potus assumti per os et nares repelluntur. Lingua ipsa convulsionibus in ore huc illuc agitatur, voce vel

---

1) Samml. auserlesener Abhandl. f. pr. Aerzte B. 1. St. 3. p. 184.

2) Hufelands Bibliothek d. pr. Heilk. März 1820, p. 125.

3) M. Herz Briefe an Aerzte 1te Sammlung p. 119.

in totum interclusa, vel tantum praegravata 1). Neque tamen exempla aegrotorum desiderantur, qui cantabant, 2) clamabant 3), eiulabantur, et brutorum voces et modum bibendi et vorandi imitabantur 4). Respiratio vulgo difficilis est.

§. 10.

Durante paroxysmo mens quoque laborare consuevit. Aliis animi functiones imminutae et depressae sunt, et aegroti tristes ac timidi homines vitant, adeo procedente tempore hic status in fatuitatem exquisitam transit; plerumque autem aegrotantes hilares, imo petulantes se exhibent, et scurrae partes agere amant, persaepe quoque de industria gesticulationes augent.

Plerumque mentis compotes sunt 5), aliis tamen iam inter morbi initia, aliis paulo post mens turbatur.

Praeprimis haec mentis alienatio observatur, si morbus hic convulsivus, licet rarissimis in exemplis, in statum illum memorabilem convertitur, quem ecstasin s. somnambulismum spontaneum nominant, qui maiorem affinitatem cum crisi magnetismi animalis exhibet 6). Hoc in statu, oculis clausis cantant, carmina

1) Mead. Opera medica Tom. I. p. 32.

2) Wendts Nachrichten vom Krankeninstitut zu Erlangen, 3te und 4te Nachricht p. 15.

3) Horns Archiv f. medic. Erfahrung. I. 1820. Septbr. u. Octobr. p. 232.

4) Brandis l. c. p. 8.

5) Baumes l. c. p. 385.

6) Kluge Versuch einer Darstellung des animalischen Magnetismus. Berlin 1811. p. 108 ex seq.

et longos sermones recitant; et linguas peregrinas in statu integro obiter tantum intellectas magna cum facilitate et volubilitate loquuntur, quin imo interdum exactissime insultus finem praesagiunt, et, ut brevibus dicam, omnia fere miracula perpetrant, quae in gradibus magnetismi animalis altioribus 1) a medicis quibusdam observata perhibentur 2).

§. 11.

Divexante insultu aegroti in partibus motis nullum dolorem sentiunt, febrisque deest. Pedetentim, impetu cessuro, magis magisque facultas musculorum sponte sese movendi restituitur, convulsiones paulatim diminuuntur, et rariores fiunt, denique ex toto cessant, et somno aut sudore universali ex more terminantur, sed etiam cessante nervorum distentione aegroti lassitudinem artuum, anxietatem, debilitatemque mentis facultatum queruntur, quasi stupent, et proxime ab hystericarum natura absunt.

§. 12.

Si quis violentia externa validiori inter insultum convulsionem cohibere conatur, aegroti quam maxima vi solent reniti, et si nihilominus illae reprimuntur, ut plurimum tendor artuum, motuumque difficultates, cum sensu pressionis et anxietatis circa regionem cardiacam succedunt. quae symptomata disparent, simulac aegroti convulsionibus suetis rursus agitantur.

---

1) ibid. p. 111. et seq.

2) Thilenius in Hufel. Journ. Bd. 5. p. 98. Mai 1816
Brandis l. c. p. 13. Göden l. c. Decbr. 1818 p. 53.

Mirifica quaedam vis metallis aliquot v. c. ferro, item aquae frigidae, nec non sonis musicis inest, convulsionem vel vehementissimas intra breve temporis spatium diminuendi et cohibendi,

Wichmannus 1) primus hanc ferri virtutem in Chorea atrocissima observavit, quo admoto, convulsionem acerbissimam post breve compescebantur. Extra paroxysmum manus, ferro tactae, stupore et paralysi periodica corripiebantur.

Eundem effectum Zincum atque Argentum, alterum altera manu exceptum, porro aqua frigida aspersa, manusque frigidae tactus praestiterunt 2).

Mira etiam instrumentorum musicorum sonus exhibuit. Aegrotam quaedam, audito tympano, primum quidem ad modos eius saltavit, quum vero soni per instrumentum rapide devolverentur, saltationibus excedit, et convulsionibus vacavit 3). Eadem clavichordium effecit 4). Puellae enim convulsionem vehementissimam in motum, saltationi similem, convertebantur, et cessabant.

Contra etiam exempla aliqua testantur, morbi insultum, intermissione iam sopitum, subinde musica resuscitari 5).

---

1) l. c. p. 153. Scherer in Hufelands J. B. 3. p. 620.

2) Stark Handbuch z. Kenntniss und Heilung innerer Krankh. Th. II. p. 164.

3) Hufelands Journal B. 44. St. 5. p. 83.

4) Brückmann in Horns Archiv. Ian. et Febr. 1811.

5) Thilenius in Hufelands Journal St. 5. p. 98. Mai 1816.

§. 13.

Ad differentias symptomatum huius morbi quoque mora paroxysmorum et intervalla iis interposita respondent. Accessiones enim discrepant, quippe quae per scripula temporis quinque, decem aut quindecim, imo per quatuor horas, pluresve dies integros extenduntur, Starkius 1) adeo paroxysmum quinque dies noctesque tenentem observavit.

Interdum morbi accessiones horis alternis, vel ternis incidunt, et post breve spatium ita evanescent, ut aegrotus per aliquot temporis intervalla convulsionibus vacet; saepe per totum diem excruciant, plerumque autem, exceptis paucis exemplis, noctu quiescunt 2)

Saepenumero paroxysmorum reditus certam servat normam, typoque ordinato adstringitur. Brandisius (l. c.) exemplum profert puellae nobilis, quo Chorea post febrem intermittentem tertianam feliciter discussam superveniens, eundem typum exhibuit 3).

Harderus 4) etiam exemplum Choreae simile habet. Meadus 5) in puero rustico Choream promptissime singulis mensibus, certisque diebus recurrentem, et per 24 horas divexantem, animadvertit. Alio in exem-

---

1) l. c. p. 164.

2) Schaeffer in Hufelands Journ. St. 4. p. 36. B. 48.

3) ibid. 2tes St. August 1815. p. 8. Wedel. dissertatio de Choreâ. Ienae 1682.

Sauvages l. c. p. 591. Medicus Geschichte periodischer Krankheiten B. I. p. 35.

4) Ephemerid: n. c. An. II. Dec. III. p. 128.

5) l. c. Tom. I. p. 32.

plo paroxysmi ad lunae vicissitudines respondebant, sub novilunium invadebant, et per aliquot dies perseverabant 1). Alibi semper autumnno et hyeme redibant, vere autem et aestate sponte cessabant 2). Lamprechtius 3) etiam typum annum se observasse contendit,

Morbi divisiones.

§. 14.

Chorea Proteo haud absimilis, eoque fere mutabilior, omni aevo divisionibus diversissimis ansam praebuit, quarum nonnullas subiungere liceat.

Sauvagesius Choream in intermittentem, verminosam, festinantem, saltatoriam, instabilem diducit, Berntius 4) in Choream intermittentem, verminosam, festinantem, saltatoriam, sedentariam, statariam, gesticulatoriam, tremulam, circumrotatoriam, continuam, regularem, irregularem, somnambulisticam, insanientem, epilepticam, paralyticam, simplicem, hydrophobicam, hystericam, universalem et partialem.

Hisce autem divisionibus non idem, uti par est, distribuendi principium, sed plura subsunt, quae modo ex morbi causis, modo ex eius symptomatibus, modo ex typo deprompta sunt, et divisionis membra,

---

1) Ephemerid. n. c. Dec. II. An. V. p. 10. Appendix.

2) Scherer l. c.

3) Ephemerid. n. c. Dec. III., An II. p. 188.

4) Bernt Monographia de Choreia Sti Viti. Pragae 1810.

licet satis numerosa, nec omnia continent, nec continere queunt, siquidem tantum ex singulorum symptomatum varietatibus construuntur, proptereaue alias etiam species recipiunt; porro symptomata omnia in eodem aegroto modo simul, modo ex parte adsunt, quam ob rem dubii haereamus necesse est, cuinam speciei eam attribuamus.

Bouteillius Choream in protopathicam (Chorée essentielle), deuteropathicam (Ch. secondaire), et pseudopathicam (Ch. fausse) distribuit.

Primae speciei Choream puram s. veram accenset, quae homines pubescentes adoritur, cuiusque causae ac symptomata semper eadem sunt. Nunquam, inquit, cum aliis morbis complicata, nec eorum symptoma, nec effectus est, nec aliam causam praeter corporis evolutionem agnoscit.

Altera species cuiusvis aetatis homines infestat, aliis cum morbis complicata est, aut eos sequitur, et omnia Choreae protopathicae symptomata exhibet. Causis, quae huic speciei ansam praebeant, aut ea coniungantur, apoplexiam, lethargiam, eclampsiam, cardialgiam, capitis laesiones, vitia pectoris, saburras gastricas, vermes, obstructiones, exanthemata acuta et chronica, rheumatismum, arthritidem et pathemata animi inserit.

Species tertia ipsi non Choreia vera esse, sed tantummodo aliqua symptomata ejus referre videtur, siquidem saepe nihil sit, nisi spasmus universalis, epilepsia, hysteria etc.

Licet primo obtuitu haec Choreae divisio haud aliena videatur, quippe quae species supra positas complecta-

tur, me tamen iudice, in vituperium quoque incurrit. Ex pathologiae praeceptis scilicet patet, unicuique morbo quandam semper praedispositionem atque occasionem subesse 1.). Ergo species prima et secunda huius divisionis in unam coalescunt.

Species tertia supervacua est, siquidem Choream spuriam pro Choreia habere non licet, praeterea non impedit, quo minus confusio fiat, aliique morbi convulsivi Choreae nomine perperam designentur.

§. 15.

Alii Choreae maiorem et minorem gradum perhibent. Priori competunt omnes nervorum distentiones singularum partium, mente integra; posteriori omnia vehementiora symptomata §. 3. recensita. Sed limites inter utramque speciem non satis stricte constituuntur, sic, ut facile Choreae minori morbi exigui spastici, tempore pubertatis quidem invadentes, sed minime ad eam pertinentes, adnumerari possint, quod quidem Angli, Galli aliique facere solent.

Thilenius speciem priorem nomine chronicae, posteriorem autem acutae significat. Haec tria stadia absolvit, quorum primum lassitudine et tremore artuum, pallore faciei, oblivione cognoscitur; secundum deinde oris angulorum, generatim faciei, musculationibus, capitis huc illuc et brachiorum iactatione, sermone stertoroso, difficili, porro musculis vehementer et celeriter agitatibus, corpore titubante, extremitatum palpitatione, distinguitur. Nonnunquam etiam

---

1) Gaubii institutiones pathologicae. 1759. §. 59.

ægroti hoc in stadio mentis impotes esse feruntur. Post tres vel quatuor hebdomades stadium tertium incipit, simulque diversae convulsiones, musculorum motus, et omnia vehementioris morbi symptomata incursant, quibuscum vox ferme amputatur. Hoc stadium apta curandi methodo saepe intra sex hebdomades terminatur.

Status febrilis ab auctore huius divisionis nunquam observatus est,

Chronica species inter initia symptomatibus exiguis conspicitur et in stadio secundo iam finitur.

Haec morbi divisio a viro clarissimo facta, experientiae et observationibus originem debet, et specierum singularum limites iuxta naturae indolem tanta cum diligentia sunt constituti, ut confusionis metus absit; verumtamen divisio in speciem acutam et chronicam aliena videtur, quippe quae a definitionibus autorum, tum antiquiorum, tum recentiorum de morbis acutis et chronicis maxime discrepat 1).

Hinc satius esse arbitror, duplicem Choreae speciem, scilicet maioris et minoris gradus agnoscere, uti iam Wichmannus aliique autores fecerunt.

D i a g n o s i s.

§. 16.

Huius morbi natura ab aliis tam luculenter discrepat, ut non facile cum iis confundi possit. Attamen

---

1) Celsus de Medicina. Lib. III. Cap. I. pag 123. Ienae 1719. Hippocratis Aphorismi. Sect. II. Aph. 23 Gaubius l. c. p. 480, Hufelands Pathogenie p. 366.

veteres scriptores non solum, verum etiam Wichmanus 1) docuerant, medicos, vel acutissimos sagacissimosque interdum deceptos, Choream cum raphania, hydrophobia, tarantismo, similibusque passim confudisse.

Praecipuos morbos Choream aemulantes, et eorum differentias secundum observationes optimas recentiorum comparaturus, a raphania exordiar.

1) Raphania ex consuetudine epidemice grassatur, — Chorea St. Viti rarissime; sed inprimis sporadice, aut endemice incursat.

2) Illa utplurimum paulo post messem et annonae sterilitatem oritur, et homines omnis sexus, omnisque aetatis, et cuiuscunque habitus subigit, — haec contra rarissime homines primae infantiae et aetatis proVectioris, sed praeprimis puellas vel pubertatis tempore, vel brevi antea adoritur.

3) Licet raphaniam quoque spasmi comitentur, non facile tamen per intervalla corpus dimittunt, et cum tristitia et stupiditate coniuncti sunt, saepeque in nervorum resolutiones transeunt, quas epilepsia et gangraena extremitatum non raro sequitur, ita ut saepissime cruciatus morte terminentur. —

Alia vero est Chorea ratio. Aegroti convulsionibus variis infestati hilares magis se praestant, quandam petulantiam expromunt, nec nisi rarissimis in casibus, paralysis periodica incidit. Morbo diuturno quidem sensorium commune perturbatur, ac stupiditatis quaedam et fatuitatis species supervenit, quae durante

---

1) l. c. p. 141-142.

intermissione maximam partem evanescit, decrescente morbo animi functiones in integrum restituuntur, et nunquam illa tristis fatuitas, uti ex raphania, superstes est. Imo in aliis ecstasis, somnambulismus, et praesagiendi facultas observata sunt. Raro etiam aegrotus, Chorea detentus, ex medio tollitur.

4) Porro digestio raphania laborantium laesa est, iique praecordiorum anxietatem, vomituritionem, nauseam, interdum etiam bulimiam conqueruntur, quibus vomitus biliosus, aut mucosus supervenit, — in aegrotis Chorea afflictis digestio plerumque bona existit.

5) Signum raphaniae essenziale et constantissimum formicationis sensus, in Chorea ex toto desideratur.

6) Denique etiam discrimina, quae causas et medelam utriusque morbi intercedunt considerata veniunt, quae quatenus ad Choream spectant, suo loco exponentur.

§. 17.

Morbus secundus, quem nonnulli Choreae speciem censuerunt, est Beriberia Indorum s. Ovis 1). Hic morbus chronicus nervosus, raro exitialis, et in India frequens, cognoscitur ex motu tremulo, inertia manuum, pedum, et quandoque totius corporis, simulque motu praegravato et imperfecto, stupore quodam dolorifico harum partium cum tactu diminuto aut hebetate et sensu formicationis, nec non vocis exilitate et raucitate, ut vix prope assidentes aegrum

---

1) Sauvages l. c. Lib. I. p. 592. — Iacob Bontius de medicina Indorum Lib. II, Cap. I. — Cartheuser de morbis endemic. p. 65. Frank l. c. p. 73.

loquentem intelligant. Non raro accedit etiam pectoris musculorum crampus, spiritum ac vocem intercludens. Affectus hic curatu difficilis ex refrigerio, corporis calorem excipiente, illis in regionibus oritur, et si pectus adoritur, lethum non raro infert. Ex his patet, morbum non ad Choream, sed magis ad raphaniam, aut resolutiones nervorum imperfectas pertinere, quod etiam Tulpus iam contendit, qui virum in Indiam profectum, ex nocturno refrigerio hac affectione correptum, et post reditum in Europam ea laborantem observavit. 1)

Huic morbo etiam adnumeranda est species nervorum resolutionis, in Brasilia obvia, quam stuporem membrorum s. Air 2) nuncupant, qui peculiarem hebetudinem, sensum gravitatis, stuporem artuum, et eorum dolorem, ei similem exhibet, quem apud nos frigus in digitis movet, quandoque etiam cum perfecta immobilitate artuum coniunctus est.

§. 18.

Huc porro referendus Tarantulismus, s. Tarantismus Apulus, s. Chorea St. Valentini, morbus, qui tarantulae ictu induci quondam putabatur, nec nisi sudoribus largis, saltatione continua excitatis sanari credebatur 3)

Kircherus et Baglivius adeo modos composuerunt, quibus saltationem accommodandam esse dictitarunt.

---

1) Tulpus l. c. Lib. IV, Cap. V. p. 281.

2) Sauvages l. c. p. 592. Cartheuser de morbis endemicis p. 70.

3) Baglivius: dissertatio de anatome. morsu et affect. Tarantulae. Willis l. c. p. 32. Schenk l. c. p. 220.

Sed experientia temporum et antiquiorum, et recentiorum testatur 1), ictu Tarantulae nihil nisi tumorem dolentem induci. Sauvagesius quidem etiam 2) graviores affectiones, ut somnolentiam, cardialgiam, vel cordis oppressionem, doloresque deinde in singulis corporis articulis moveri, sed nunquam saltandi vel necessitatem, vel cupiditatem nasci, sed morbum diaphoreticis sanari, asseruit, quod eo probabilius evadit, si pensitamus, hancce speciem (Araneam Tarantulam L. Lycosam Tarantulam Hempr.) etiam in Calabria, Corsica, Melita, Sicilia, et in aliis Africae regionibus inveniri, licet morbus ibi nunquam observatus sit.

Serao et Kählerus 3) Tarantismum, quem dicunt, in Apulia populariter grassantem, viderunt, eumque speciem melancholiae vel hysteriae putant, ex vitae ratione desidiosae, immundaeque, piscium maritimarum, ostrearum, leguminum abusu, et aëris maritimi pravitate oriundum, qui magis urbanos quam rusticulas infestat. In morbi vigore proclivitas saltandi evolvi dicitur, quae Tarantellae cantu adhuc aucta in furorem saltandi ita transire narratur, ut aegroti tandem saltando exhausti, et sudore madentes, corruant. His malum sanari, sed saepe redire, et nunc eandem cu-

---

1) Burserii institut. medic. pract. Lips. 1798. B. III. p. 179. Frank l. c. p. 73. — Berlinische Sammlungen z. Beförderung d. Arzneiwiss. etc. B. V. St. I. p. 53. Cartheuser l. c. p. 48. — Blumenbach Grundriss d. Naturgeschichte 4te Aufl. p. 399.

2) l. c. Lib. II. p. 229.

3) Berlin: Sammlung. etc. p. 59.

4) Cartheuser l. c. p. 49.

randi methodum necessariam reddere, tradunt 1). Saltatio ergo hoc in morbo non est symptoma essenziale, sed tantummodo fidium sonis excitata, remedium morbi hysterici sanandi exhibet.

§. 19.

Quod denique ad morbos attinet, quibus Chorea antiquis temporibus confusa est, ut epilepsiam, hydrophobiam, maniam, minus facile hoc accidere solet nostro aevo, propter penitiorem naturae et symptomatum huius mali cognitionem, quam ob rem comparatio horum morborum tanquam supervacua et inutilis hic loci silentio praetereunda esse videtur.

Morbi. expositio.

§. 20.

Ardua est res atque difficilis, quae naturam huius morbi me exponere iubet. Propterea trepido, sollicitoque animo ad eam me accingo, probe conscius difficultatum, quibus res premitur.

Quanquam nostris temporibus totius medicinae fundamenta, anatomia scilicet et physiologia, insigni virorum excellentissimorum opera enucleatius illustrata sunt, nullam recipit tamen dubitationem, quin, quae ultimam vitae rationem attinent, densis adhuc tenebris obumbrentur, ideoque expositio stricta status morborum, quatenus in alterato processu vitali consistit, exhiberi nequeat. Quae cum ita sint, facile patet, affectiones potissimum nervosas hisce tenebris obfuscari, quippe

---

1) Reil Fieberlehre. Th. IV. S. 202.

in quibus vis mirifica psychica, vinculis organicis compagini corporeae adstricta, peculiatiim considerata venit. Hinc nostris temporibus etiam notissimum illud de Haenii 1) effatum respondet: „latent miri animi „nostri cum corpore commercii leges; ignoramus „prorsus eas, quarum ope commercium hoc peragatur, „partes; ignoramus qua se lege et tangant, et move- „ant, et iterum sistant.“

§. 21.

Has tenebras ut discuterent, cuiusvis aetatis medici operam dederunt, variasque vias ingressi sunt, quod exemplis infra recensendis, luculentius illustrabitur.

Priusquam nova lux, quae rationi affulsit densissimas superstitionis et ignorantiae calligines, a monachis profectas, dissiparet, morbi singulares atque insoliti daemonum malignorum potentiae, vel incantationibus adscribebantur 2); imo ad recentiora fere tempora haec perversa cogitandi ratio propagabatur, siquidem saeculo superiori diaboli potentia publice defendebatur 3). Quid mirum, si medici tum temporis sagacis-

---

1) Ratio medendi. P. IV. p. III.

2) Mercurialis. tractat. de pueror. morbis. Francof. 1584. Lib. I. p. 86. Langii epist. medicin. epist. 38. Basiliae 1544. Willisius l. c. etc.

3) Wedel. Dissertatio morbi a fascino. Jenae 1682. Fried. Hoffmann. de potentia diaboli in corpore. Opusculor. omn. volum. V Genevae 1748. *)

*) Recentioribus quoque temporibus eiusmodi exempla non desiderantur. Gasnerus, Schererio teste [Hufelands Journ. B. 3. p. 609.] nuper foeminam

simi, daemonomania epidemica, ut ita dicam, abrepti, causam proximam Choreae in daemonum insultu, aut fascinatione quaerendam putaverunt. (vid. §. 3)

Platerus, Horstius, Tulpius, Sohenkius, Corbaeus Monavius, et alii huncce morbum esse insaniam, viribus supranaturalibus illatam, sibi persuaserunt; Gesnerus 1) eum hydrophobiae consimilem esse existimat. Sydenhamus 2) causam proximam ex acore humorum cerebrum, nervosque ad convulsivas affectiones, irritante, deducit. De Swietenii, Bouteillii 3), Bonifacis 4) opiniones illi respondent, siquidem acrimoniam iure, meritoque supponendam esse iudicant, quia indoles omnium corporis secretionum, ut sudoris, urinae etc., tempore pubertatis mutetur, omnes humores ergo acriores evadant, nervosque infestare et irritare, spirituumque vitalium secretionem turbare possint.

Dowerus, Meadus 5), et Anglorum alii paralyticam affectionem, ex resolutione musculorum ortam

---

1) Getneri historia animal. de cane. Litt. G.

2) l. c. Tom. 2. p. 608.

3) l. c. p. 128.

4) in Abhandl. f. pr. Aerzte. B. I. St. 3. p. 184.

5) Mead. l. c. p. 71.

Chorea diuturna afflictam exorcismo sanare tentavit. Imo nuperrime in diario circa Magnetismum animale exponents, exemplum somnambulæ narratur, quæ 13 diabolos in se residere asseveravit, quorum singuli singula nomina corporisque regiones haberent, quibus imperarent. Daemonibus omnibus a medico expulsis morbus demum profligatus est.

credunt, qui cum artus moturi sint, impares officio, imperfectis conatibus, eos concutiant et exagitent. Sauvagesius 1) causam proximam in debilitate universali nervorum et facultatum mentis consistere autumat. Baumes 2) eam in actione laesa cerebri, eiusque sympathia morbosa cum partibus genitalibus, ineunte pubertate maxime irritatis, collocat, qua convulsiones et resolutiones nervorum simul provocentur.

Item morbi indolem ab irritabilitate aucta musculorum voluntatis imperio subiectorum dependere Dreisigius 3) asserit. Alii ut Cullenius 4) ex sanguinis abundantia inter pubertatem, et simultanea peculiari irritabilitate causam proximam morbi repetunt, quibus aequilibrium inter partes solidas et fluidas corporis solvatur, sanguineque ad cerebrum congesto, et pressu ibi exorto, convulsiones inducantur. Iahnus 5) denique causam Choreae proximam debilitate universali systematis nervosi corporis adscribit, qua infirmitas partialis aliquorum musculorum nascatur et aequilibrium inter musculos antagonistas evertatur. etc.

§. 22.

Haec sufficiant ad demonstrandas opinionum differentias, quibus simul patet, morbi huius indolem magna ex parte coniecturalibus niti argumentis. Nostrium ergo est, ab indaganda veritate haud desistere,

---

1) l. c. p. 591.

2) l. p. 386.

3) l. c. p. 346.

4) l. c. p. 358.

5) l. c. p. 246.

sed eius vestigia persequi, ut eae proprius feramur. Hic autem scopus obtineri non potest, nisi anatomiae tum humanae, tum comparatae, sicut etiam pathologicae 1) exactam habeamus rationem morbique phaenomena, quae in experientiam nostram cadunt, rite pensitemus.

Magni aestimandae sunt Walteri 2) et Meckelii 3) disquisitiones de nervis cerebri, medullae spinalis et gangliorum systematis, qui primi exstiterunt, quorum studiis melior via ad indagandas nervorum actiones muniretur, quum accuratiori descriptione commercium nervorum inter se cumque medulla spinali atque cerebro sedulius dilucidassent. Post haec Hufelandius 4) et eodem fere tempore Bichatus 5) sententiam pro-

---

1) Cum pauca adhuc corpora Chorea St. Viti interremta incisionibus submissa et explorata sint, parum rationis habita esse videtur et gangliorum et medullae spinalis, quam ob rem nihil fere lucis ex iis redundare potuit. Pinelius in cadaveribus fatuitate defunctis evolutionem eximiam partis reproductivae nervorum, et atrophiam partis animalis eorum scalpelli ope detexit. Quapropter iuxta analogiam concludere licet, similem corporis habitum etiam Chorea progigni, cuius saepe gradum altiore et lethiferum fatuitas comitatur.

2) J. G. Walter. Tabulae nervorum thoracis et abdominis. 1783.

3) J. F. Meckel, de vera nervi intercostal. origine. In dissert. de quinto pari nervorum cerebri. Götting. 1784. Sect. IV. §. 65 - 67.

4) C. W. Hufeland Pathogenie. Iena 1799. p. 141 - 144.

5) Xav. Bichat. Allg. Anatomie angewandt a. d. Physiologie und Arzeneiw. Uebers v. Pfaff. Lpz. 1812. Th. 1. Abth. 1. p. 191. 290 - 324.

mulgarunt: systema gangliare per se subsistere, quod quidem vinculo organico cum cerebro coniungatur, sed ratione dynamica ab eo distet; verumtamen oblati conditionibus connubium penitus cum eo inire queat, quae quidem theoremata frugifera a Reilio 1), Rudolphio 2), Burdachio 3), Authenrithio 4) et aliis amplificabantur, et magis in luce collocabantur.

Non est, quod hic loci, uberius exponamus, quae ex investigationibus illis saluberrimis redundaverint, quippe quibus tum agendi modus nervorum, tum eorum commercia, quantum fieri potuit, dilucidata sunt.

§. 23.

Attamen mysterium processus vitalis, quo nervorum vis producitur, sicut fontes sensibilitatis, irritabilitatisque, tum naturalis, tum praeternaturalis, densis obnubilantur velis, autorumque sensentiae super his rebus meras coniecturas resipiunt, ita ut vel diligentissimi naturae scrutatores recentioris aevi irritis conatibus quaedam solvere studuerint.

Niholominus scrutinia illorum circumsectaturus, periculum faciam, an de Choreae proxima causa, probabilia quaedam exhibere possim.

Ex nuperrimis enim indagationibus paulo luculentius patet: vim nerveam magnam similitudinem cum

---

1) Archiv f. d. Physiologie. B. 7. Hft. 2. p. 189 - 254.

2) ibid. B. 3. p. 188.

3) Physiologie §. 154 - 164.

4) Physiologie. Th. 3. §. 871.

electricitate exhibere 1), quod eo magis confirmatur, si nervorum vim cum principio activo imponderabili electricitatis comparamus, aut si phaenomena electricorum organorum, nervis abundantium in piscibus quibusdam, ut Torpedine marmorata et ocellata, Gymnoto et Siluro electrico etc. 2) et exempla hominum combustione spontanea consumptorum consideramus. Quod si est, affectiones spasticae nihil aliud esse videntur, nisi actiones nervorum quasi galvanicae, sed alteratae, quae ex mutatione formae et mixturae chemicae organorum, illam vim producentium et conducentium proficiscuntur, quibusque aequilibrium processus galvanici animalis turbatur 3)

§. 14.

Si proposita Choreae causae proximae adaptantur, potissime pubertatis stadium perpendatur, necesse est, cui morbus hicce maxime supervenit.

Tempore pubertatis nimirum systema sexuale, huc usque parasiti instar corpori adhaerens, ex somno expergiscitur, et natura materna, antea solummodo incremento et conservationi creaturae prospiciens, nova organa, novasque actiones ad sustentandum genus ex-

---

1) Prochaska Physiologie. Wien 1820. §. 39 et seq. et §. 134. et seq. v. Humboldt über die gereizte Muskel- und Nervenfasern. 1799. B. 1. p. 298. B. 2. p. 65. Brandis von der Lebenskraft S. 81. §. 19. Gaubius l. c. §. 185. Burdach l. c. p. 212. u. 214.

2) Rudolphi Grundriss der Physiologie. B. 1. p. 198—208. Berlin 1821. Blumenbachs Handb. d. vergl. Anatomie p. 318 — 320. 1815.

3) Reil Fieberlehre l. c. p. 642. v. Humboldt l. c. B. 1. p. 401.

citat, et partes genitales nunc ad menstrua et semer virile secernenda, vel ad suscipiendum foetum praeparantur, sensimque hisce functionibus pares redduntur.

Hoc tempore abundantia sanguinis, et eius inaequalis distributio, congestionisque ad partes inferiores adsunt, quibus praeterea saepe status spasticus favet. Naturae vis medicatrix, viis naturalibus ad sanguinem accipiendum et elaborandum nondum satis praeparatis, saepenumero corpori hanc abundantiam per haemorrhagias narium, aliarumque partium subtrahere studet 1), et sic damna, quae corpori inferri possint, impedit. Haec molimina naturae in corporibus onania, educatione molli etc. debilitatis, irritatione locali e. g. vermibus, gastricis affectionibus, saepe maturius provocantur, quam par est, siquidem genitalia minus iam exulta sunt, indeque morbis opportunitas suppeditatur. Hisce congestionibus sanguinis, citra dubium alienati, ad inferiores abdominis partes, neurilema systematis gangliosi, vasis sanguiferis abundans, etiam sanguinis affluxu oppletur, unde alteratae secretiones in neurilemate, mutationesque mixturae oriuntur. Hoc modo novae actiones et reactiones producuntur, processus vitalis auctus evolvitur, principium vitale propter exaltationem his in regionibus accumulatur 2), necessitudo mutua inter systema gangliosum et cerebrale, viriumque aequilibrium tollitur.

---

1) Hippocratis Aphorismi. Lib. 5. Aph. 33.

2) Hufelands Pathogenie p. 153 u. 164. Reils Rhapsodien p. 112. p. 139. Brandis Versuch üb. d. Lebenskraft. p. 149. v. Humboldt l. c. B. 1. p. 298.

Ex nervorum systemate vegetativo, quod in sanis corporibus modo blandas exercet actiones, et propter imperfectam conducendi facultatem a cerebri influxu defenditur, nonnisi sensationes obscurae ad mentem pervehi possunt. Sed si morbus subest, isolatores in conductores mutantur, sensationes, ante haec obscurae, a cerebro percipiuntur. Gangliorum cum medulla spinali commercio actiones illae perversae eidem medullae, rectori et moderatori musculorum voluntatis arbitrio subditorum, impertiuntur, et vitae processu adaucto medulla spinalis cerebri imperium excutit, motusque musculorum involuntarii nascuntur.

Hinc affectiones morbosae, ob nervorum iunctionem, organa pectoris et colli, et procedente tempore magis minusve cerebrum corripunt, quod eo facilius fieri potest, cum experientia intimum connexum et polaritatem inter cerebellum, si hoc inflammatum, aliove modo laesum est 1), et partes genitales docuerit. Denique pertinacioribus in morbis, quibus systematis gangliosi dominium intenditur, cerebrum pedetentim centrum absolutum exhibere desinit, indolem ganglii, a solari dependentis, induit, quo facto mens humana, a brutis parum distans, fatuitate subigitur.

Ex his apparere videtur, cur morbus ab initio corporis partes remotiores, et prae caeteris pedes primum corripiat, cur mirificum inducatur somnambulismi phaenomenon, et singularis oboriatur anxietas si spasmi violentius reprimantur, cur denique ea remedia

---

1) Larreys medic. chirurg. Denkwürdigkeiten. Leipz. 1813. B. I. p. 503.

usum praestent, quae alvum laxant, sanguinis copiam diminuunt, et vim specificam ad commutandum vitae processum exhibere videntur.

Quum Chorea interdum, licet rarius, homines aetate proveciores aut infantes tenerrimos adoriatur, neque huc pertinere possint, quae de causa proxima modo dicta sunt; haud improbabile mihi videtur, causas remotas interdum etiam immediatim ad medullam spinalem influere, motusque musculorum alienatos provocare.

§. 25.

Considerata morbi indole, et causa proxima quantum fieri licuit, investigata, ad causas remotas gradum facio, primumque ad proegumenas, quam vocant. His inserenda potissimum est indoles peculiaris corporis, incipiente pubertate inducta, quae aucta sensibilitate, rarius cum statu sthenico, saepe cum asthenico, habitu corporis tenui, teneraque fibrarum omnium constitutione coniungitur. Quam ob rem Chorea puellas magis adoritur, rarius pueros occupat 1).

Porro huc spectat opportunitas corporis singularis ad nervorum affectiones e parentibus translata. De thardingio 2) narrante frater et duae forores, nec non tres fratres, diversis temporibus Chorea conflictabantur. Desperrieresius 3) mentionem facit duarum sororum, quarum mater prius etiam Chorea agitabatur, quae quidem ante catameniorum introitum eidem malo sub-

---

1) Hopfengärtner Bemerkungen über menschl. Entwicklungen etc. Stuttgart 1792. §. 50.

2) Dissertatio de Chorea. Rostockii 1760.

3) Abhandl. f. pr. A. B. 15. p. 462.

mittebantur. Simile exemplum 1) de patre familias quodam perhibetur, qui in pueritia Chorea laboravit, et cuius infantes tres, eodem malo infestabantur. Chorea etiam aliquot dies ante menstruorum eruptionem incursat, iisque fluentibus disparet 2).

Nec minus causae endemicae, vel interdum epidemicae dispositionem ad Choream inducere feruntur, quarum praecipuae sunt: aër humidus et impurus, habitatio ad littora maris, sicut ciborum salitorum, piscium, infusi theiformis abusus, et laxa, tumidaque constitutio inde nata 3). Denique graviores animi affectus, diuturnae sollicitudines, educatio effeminata, fabularum romanensium lectio a prima aetate, ex qua flebilis illa et mollis animi indoles, maturum veneris desiderium et onania proficiscuntur.

§. 26.

In procatarecticarum censem potissime veniunt:

1) Irritamenta gastrica, imprimis vermes 4). Thilenius 5) anthelminticis aliquamdiu frustra adhibitis, vermes postremo evomi et aegrotum sanari observavit, Siblotus 6) taeniam cum aliis vermibus instetina-

---

1) Hufel. Journ. B. 45. St. 5. p. 104.

2) Dreissig l. c. p. 345.

3) Dreissig l. c. p. 345.

4) Strak in Actis societ. Magunt. ad 1776. Ephemerides, n. c. Dec. III. An. V et VI, obs. 110. ibid. Dec. II. An V. Append. p. 10. Stoll, ratio medendi. Tom III. p. 416. Wendt l. c. Nachricht V et VI. p. 21. — Joh. Aug. Unzers med. Handb.

5) Hufelands Biblioth. März 1820. S. 129.

6) Journal de Medecin. Jouillet 1783. Tom. XI. p. 22.

libus morbum alere vidit, et Albersius 1) exempla profert popularis Choreae ex causa verminosa. Huc referendum est etiam memorabile exemplum 2) pueri Choreia laborantis, qui ex palude aquam impuram, siti pressus, assumsit, remediisque vomitoriis et laxantibus magna copia scarabaeorum nigrorum ejecta, sanus evasit. Asa foetida ad expellendos vermes intus exhibita, Geischlaegerio teste, 3) Choreo vehemens subnascebatur, quod citra dubium tumultu vermium, Asa exitato, evenit.

Huic causae etiam adnumeranda sunt:

1) Status pituitosus 4) nutrimenta vilia, 5) venena mineralia, ut Hydrarg: 6) et vegetabilia, ut Hyosciamus 7) etc.

2) Affectiones rheumaticae, 8) arthriticae 9).

3) Pathematu animi 10), prae omnibus terror 11).

---

1) Hufelands Journal. B. 36. St. 4. p. 11.

2) Hufel. Journ. B. 45, St. 5. p. 108.

3) ibid. B. 10. St. 3. p. 171.

4) Stoll. l. c. p. 416.

5) Müller l. c. B. 22. St. 4. p. 589.

6) De Haen, ratio medendi. Tom. 3. p. 202.

7) Comment. litterar. Norimberg. an 1774. p. 14.

8) Consbruch Therapie. B. 2. p. 116. Frank l. c. p. 77. — Horns Archiv. 1820. Sptbr. p. 231. — Pelarg. l. c. Decbr. 1723. p. 843.

9) Brera in Horns Archiv. 1818. B. 21. p. 543.

10) Frank l. c. p. 76.

11) Herz l. c. p. 119.

Todeo teste 1), puellae, matris funus osculatae per terrorem mota est Chorea.

4) Exanthemata acuta 2) et chronica suppressa, speciatim, miliaria 3) scabies 4), crusta lactea 5). Interdum etiam breve ante eruptionem morbillorum, rubeolarumque etc. Chorea accedit, et tempore eruptionis evanescit 6), aut etiam his exanthematibus excitatur, et paullo post exsiccationis stadium sponte cessat 7).

5) Ulcerum artificialium aut vetustorum sanatio incauta vel spontanea. Bouteillius 8) viro cuidam aetatis mediae, exsiccatis subito ulceribus, atque fonticulis horum causa iniunctis, Choream supervenisse refert, quae abscessu critico, circa crus sponte exorto, sine aliis medicaminibus profligabatur. Similem historiam morbi narrat Gondinetus 9).

6) Omissus aut immodicus concubitus 10), onania 11), pollutiones nimiae 12), fluor albus diuturnus.

---

1) med. chirurg. Bibliothek. B. I. p. 118.

2) Pelargus l. c. c. Mai 1723. p. 289.

3) Du Man in Abhandl. f. p. A. B. I. St. 3. p. 23.

4) Frank l. c. p. 72.

5) Wendt. l. c. Nachrit V et VI. p. 21.

6) Bouteille l. c. p. 281.

7) Brückmann in Horns Archiv 1812. 2ter B. p. 74.

8) Bouteille l. c. p. 312.

9) Annal. de la medicin. pratique de Montpellier. Decbr. 1807.

10) Horns Archiv 1812. B. I. St. 1. p. 183.

11) Frank l. c. p. 75.

12) Hufel. Journ. Januar 1821. St. 1. p. 38.

7) Menses retenti aut suppressi 1). Harderus 2) exemplum habet, quo mensibus suppressis, antecedentibus doloribus vehementioribus, et anxietatis sensu praecordiorum Chorea erupit.

8) Durante graviditate etiam interdum morbus evolvitur 3).

9) Dentitio difficilis secunda 4).

10) Denique infectio psychica, quam potius animi impressionibus assignaverim, quod quidem praecipue corporibus ad eas opportunis, ineunte pubertate evenit. Exemplum eiusmodi apud autores non desiderantur, quorum iam aliqua §. 2., de Choreis in orphanotropheis Mediolanensi et Stuttgardensi epidemice grassantibus, a me commemorata sunt.

His addere ea quoque oportet, quorum mentionem fecerunt Handius 5), Dorf Müllerus 6), Albersius 7), Goedenius 8), Horneus 9), Brückmannus 10). Hisce testimoniis intelligere licet, morbos impressione nervorum pedetentim fere omnia familiae membra,

---

1) Desperrieres l. c.

2) Ephemerid. n. c. An II. Dec. III. p. 128.

3) Hand in Hufelands Journ. B. 26. St. 3. p. 82. Baumes l. c. p. 378.

4) Pelargus l. c. p. 854. Müller l. c. B. 22. St. 4. p. 596.

5) Hufelands Journ. B. 26. St. 3. p. 78.

6) ibid. B. 45. St. 5. p. 102.

7) ibid. B. 29. St. 4. p. 11. 1813.

8) l. c.

9) in seinem Archiv. B. 1. St. 1. p. 182. 1812.

10) ibid. Jan. et Febr. 1811, p. 8.

sine aetatis aut sexus differentia, porro infantes, in vicinia habitantes, saepe se invicem adeuntes, subigere.

P r o g n o s i s.

§. 27.

Morbus periculo rarius stipatur, nec vitae (spatio quidquam demit; plerumque sanatur, et fere quidem intra mensem, si levior fuit; si gravior tertium, quartumve mensem superare potest. Rarissimis tantum in exemplis morte terminatur, quae vel derepente apoplexia nervosa, aut tardius febre hectica inducitur 1).

Quod mulierum sterilitatem attinet, quam hoc morbo procreari olim existimabant, observationibus multis abunde patet, hancce opinionem falsam et fabulosam esse 2).

§. 28.

Ad aestimandam hancce affectionem generatim haec reputanda sunt:

1) Causae an removeri possint, nec ne. Chorea St. Viti ex vermibus, et similibus gastricis causis, nec minus ex causa rheumatica orta, semper bonam prognosin admittit. Verumtamen exempla prostant Cho-

---

1) Heister medic. Bemerkungen und Wahrnehmungen. Mai 1761. p. 797. Müller in allgem. medic. Annalen. April 1813. p. 325. Horns Archiv. Spbr. 1820 p. 233. Tode l. c. p. 119.

2) Unzer l. c. p. 212. No. 3. Horns Archiv. B. I, H. I. p. 180. 1812. Thilenius l. c. B. I. p. 116.

reae sublatis hisce perseverantis, quia procul dubio habitualis evaserat 1).

Sed difficilior curatu est morbus ex pathematibus animi, praeprimis ex terrore 2) natus, item pubertati superveniens saepe omnia eaque optima remedia respuit 3), et menstruorum fluxu interdum promptissime tollitur. Si Chorea per evolutionis tempora accedit, motus convulsivi remediis aptis subinde depelluntur, sed interdum paralysis, fatuitas, et alia mala remanent, quae catameniorum eruptione ultro sanantur 4). Saepe etiam Chorea aliis causis inducta, et pertinacissima, hoc tempore sponte finitur.

2) Constitutio aegroti magis minusve incitabilis.

3) Mora morbi ipsius, et singulorum paroxysmorum, nec non regularis eorum introitus. Nam morbus aut brevis aut diuturnus esse potest, per plures hebdomadas, menses annosque tenet, et Schererus 5) exemplum adducit Choreae per viginti quatuor annos vexantis. Quo diuturnior morbus et vehementior, et partes quo plures nobilioresque afficit, eo maius periculum portendit. Morbum diuturnum in universum extremitatum inferiorum resolutio, fatuitas aut epilepsia, febris hectica etc. non raro sequuntur, aut stupant 6).

---

1) Frank l. c. p. 77.

2) Herz l. c. Tode l. c.

3) Haase l. c. p. 251. Jahn. l. c. p. 246.

4) Bouteille l. c. p. 22. Pelargus. l. c. December 1723. p. 853.

5) Hufelands Journ. B. I. p. 606.

6) Albers. l. c.

4) Complicationes morbi cum scrofulis, amenorrhoea, tabe dorsuali, epilepsia, fatuitate, hydrope cerebri etc. quae semper malam imo pessimam prognosin praebent.

T h e r a p i a.

§. 29.

Ex praemissis sat elucescere arbitror, proximam Choreae causam variis adhuc premi difficultatibus atque dubitationibus, quae nisi submoveantur, impediunt, quo minus medela rationalis et directa instituat. Hinc fieri non potest, quin tota medendi ratio empiriae exquisitiori acquiescat. Curatio generatim in duas partes dispescitur, in palliativam, ad quam praecipuis durante paroxysmo aut morbo insanabili confugere oportet, et in radicalem, quae morbum extinguere molitur.

§. 30.

Prioris est, eo eniti, ut aegrotus convulsionibus agitato et iactatus ab omni detrimento tutus praestet. Si e. g. pectus vehementer manibus pulsat, aut caput, aliasque partes corporibus duris allidit, semper strata mollia subiicienda sunt; si cupiditas loca superiora adscendendi, aut ab iis se praecipitandi subest, cavendum, ne aegrotus hisce desideriis obtemperare possit. Attamen propter ea, quae supra posita sunt, motus convulsivos extremitatum neutiquam violentius compesci oportet. Cum saepe adstantium praesentia aegroto sit infesta, utique arcendi sunt illi, tum aegroti, tum sui ipsorum causa, siquidem, ut antea do-

cuimus, malum saepenumero nervorum impressionibus transplantatur.

Ceteroquin experientia testatur, morbi impetum sudore universalis evocato infringi, quem ideo quam primum cieri convenit usu infusi theiformis ex floribus Sambuci, Chamomillae, herba Cardui benedicti, Chenopodii, Melissae, aut pulveris rad. Ipecacuanhae in refractis dosibus, aut sumtis aliquot guttulis Spiritus sulphurico aetherei etc. durante paroxysmo.

Quod si diutius ille tenet et symptomatum vehementia urget, aegerque alto fere sopore obrutus videtur, ut apoplexiae metus immineat, ad validiora licet auxilia confugere, cuiusmodi sunt: Opium, Moschus, Oleum animale Dippelii etc.

Sed etiam externa remedia non omittenda sunt. Huc spectant: frictiones corporis, pannis laneis tenuioribus, vaporibus aromaticis ex Olibano, Mastiche, Succino perfumigatis, inunctionibus ex unguento nervino, Linimento volatili circa dorsum, abdomen etc. porro artus demulcendi sunt iuxta nervorum decursum. Quibus adiiciendus est demum etiam perticae ex Argento, Cupro, Ferro, Zinco paratae contactus, et frigidae aquae adpersio (vid. §. 12.)

§. 31.

Medendi indicationes, quibus cura radicalis satisfacere debet, sunt:

- 1) ut morbi indoles respiciatur,
- 2) ut causae occasionales submoveantur, et
- 3) ut, si haec parum contingant, ad specifica refugiat, quae autem pro corporis constitutione, et

causarum remotarum differentia circumspecte eligenda sunt.

4) ut morbi complicationes debellantur. Quibus adnumeranda sunt: debilitas et emaciatio universalis, vis reproductiva quam maxime suppressa, tabes dorsalis, hectica etc.

5) ut regimen morbo congruum administretur.

§. 32.

Indicatio prima. Quomodo morbi indoles sit stractanda.

Huic triplici modo satisfieri potest:

a) Si aequilibrio virium sublato phaenomena morbose praecipue in organis systematis irritabilis apparent (Synocha), et plethora, pravus habitus, aetas florida, fibra stricta, congestiones ad caput, cum pulsu forti et pleno, adsunt, ubi menstrua, haemorrhoides aut haemorrhagiae narium suppressae sunt, sanguinis missio, sicut clysmata, cathartica, victus levis et tenuis, lactis aut seri lactis liberalior usus, opportuna sunt. Si haemorrhoidibus aegroti obnoxii sunt, mensibusve suppressis aut retentis laborant, hirudines ano aut genitalibus admoveere, aliisque remediis aptis (vid. §. 33.) coniungere expedit, ut iterum natura ad consuetas evacuationes impellatur. Porro etiam utilitatem haud mediocrem praebent: Acida mineralia, ut Acidum phosphoricum, sulphuric. dilutum, mixtura sulphurico acida etc. deinde antispasmodica, quae dicunt frigida, e. c. Zincum oxydatum album, sulphuricum, Cuprum ammoniatum, extractum Hyosciami, Cicutae, Viscum quernum etc.

Haec species synochica rarius aliis occurrit 1).

b) Alia species saepius priori obvia, Choreia nimirum cum systematis sensibilis praevalenti affectione, (Erethismus.) magis habitum teneriorem cum fibra laxa, constitutione quam maxime incitabili infestat, et facultate impressiones externas psychicasve celeriter et facile recipiendi, et tantummodo vi exigua debilique ad eas reagendi significatur. Eiusmodi corpora labore modico facile fatigantur, macies, debilitas, pulsus spasmodicus, parvus, exilis, tensus, urina aquosa, interdum citrina animadvertuntur. In universum puellae debiles cum animi indole sensibili, ex fabularum romanensium lectione, mollique educatione exorta, hac specie laborant. Quod si ita est, aegroti paulatim illis desuescere, laboresque magis, tum corpus, tum animum firmantes, prosequi debet. Itidem nervina, quae dicunt calida, ut Valeriana, Moschus, Castoreum, Oleum animale Dippelii, aliaque supremum locum tenent.

c) Ubi systematis reproductivi affectio reliquis praedominatur, simulque constitutio laxa, tumida, scrofulosa dispositio, calor animalis imminutus, pulsus lentus, tardus, lingua mucosa oblecta, ructus acidi, abdomen inflatum, excretio alvi iners, temperamentum phlegmaticum et alia subsunt, praecipue regimen idoneum, somnus haud nimis longus, exercitationes multae coelo sereno, aut gestationes, quoad morbi ratio haec permittit, nutrimenta quoque concoctu facilia, admi-

---

1) Reil Fieberlehre B. 4. p. 186. Tissot von den Nervenkrankheiten übers. von Weber. p. 322 et seq. 374 et seq.

nistranda sunt. Quum vulgo hunc statum saburrae primarum viarum, vermes, mucii accumulationes, obstructions viscerum comitentur, et Choreae causas procatacticas suppeditent, omnia, quae solvant, et alvum per epicrasin ducant, deinde anthelmintica, amaraque, uti balnea frigida non infimum tenent locum. Morbi accessiones non raro crisis materialibus terminantur, ut sudore, diarrhoea, Whiteusque 1) Choream post diarrhoeam spontaneam avanescere vidit.

§. 33.

Indicatio secunda. Causarum occasionalium abolitio.

Prae ceteris huc spectant saburrae primarum viarum, vermes, qui secundum artis praecepta agitandi, expellendique sunt. Sordes gastricae protinus esse eliminandas iam Stollus 2) censuit, siquidem nervina prius propinata, parum respondent, malumque morbi exitum faciunt,

Quod si autem Choreae accessus, vermibus effecti, vehementes sunt, melius est sopientia propinare, quam anthelminticis adhuc eorum tumultum augere. Illud efficiunt lac ore assumptum, et ex inferioribus partibus tepidum infusum, calida cataplasmata ex eo parata, et toti ventri imposita, et si vermes tubo intestinali alicubi affixi, eum corrodunt, aut conglomerati vellunt, cum fructu emeticum propinatur, quod effecta commotione, vermes ex loco expellit, et diducit. Spasmi hoc modo mitigatis, convulsionibusque, durante intermissione quiescentibus anthelmintica et la-

---

1) Cullen 1. c. p. 104.

2) 1. c. Th. 3 p. 416.

xantia mitiora adhibenda, drastica autem evitanda sunt. 1)

2) Chorea ex causa rheumatica remediis diaphoreticis rei accommodatis curatur ex quibus prosunt: Camphora, liquor Ammonii acetici, succinici, pulvis Doweri, Antimonialia, Mercurialia, Sulphurata, infusa theiformia herbae Melissae, Chenopodii, florum Arnicae, Chamomillae, Sambuci, stipitum Dulcamarae, radicis Valerianae, deinde Vesicatoria, balnea tepida etc.

3) Simili modo etiam metastases tractantur, et inter alia Camphora in Aethere sulphurico soluta, Sulphur, tinctura fuliginis, Valerianae, porro inunctiones unguenti Tartari stibiati, unguenti Gasseri, vesicantia, setacea, fonticuli etc. pro rerum diversitate adhibenda sunt.

4) Onania et nimius concubitus evitanda sunt. Maritus iuvenis veneri nimis indulgens, Chorea corripiebatur, et abstinencia tantum a coitu sanatus est. 2) Camphorae etiam, Acidorum mineralium, tincturae Ferri muriatici, denique Chinae et aliorum roborantium usus, sicut lavationes frigidae partium genitalium laudantur 3).

5) Chorea ex terrore, metuve orta, oleo animali aethereo 4), Moscho, Opio, Hyosciamo, Valeriana saepe compescebatur.

---

1) Thilenius l. c. p. 115. — Ephemerid. n. c. Dec. II. An. 5. App. p, 18. Gaubius in Comm. Lips. Vol. 3. p. 456.

2) Horn Archiv 1812. p. 183. B. I. St. I.

3) Richter l. c. p. 756.

4) Herz l. c.

6) Si qua ex veneficio mercuriali originem duxit, remedia ex Sulphure deprompta, e. g. Kali sulphuratum, balnea sulphurata, aquae medicatae Aquisgranenses, herba Chenopodii 1), Camphora, electricitas 2), et similia utilitatem praebent.

7) Mensibus subito suppressis, et plethora universali subsecuta, hirudines ad perinaeum aut crura, sanguinis missio ex vena saphena, abdominis et crurum frictiones, vapores ad pudenda, clysmata, aqua selteriana, Sulphur, Borax, etc. et in statu magis erethico Hyosciamus, Crocus, Ruta, Melissa, Chamomilla, Ferrum aliaque laudantur. Si autem suppressio magis ex torpore, atonia dependet, caute et circumspecte potentiora pellentia, ut Helleborus, Myrrha, Sabina, Taxus et alia in usum vocanda sunt.

§. 34.

Indicatio tertia. Remedia specifica.

Horum satis multa praedicantur, quorum nobiliora mihi recensere liceat.

1) Zincum oxydatum album s. flores Zinci; a Gaubii inde temporibus usque ad nostra hoc remedium longe praestantissimum existimabatur, et haud mediocre efficaciam in iis potissimum exemplis sibi vindicavit, quibus Chorea ex sensibilitate aucta, statu plethorico, et complicatione verminosa erat profecta, aut incipiente pubertate incurrerat. Saepe iam doses eius minimae magnum effectum praestant, interdum autem

1) Ecker im Almanach der Erfindungen etc. B. 5. p. 215.

2) De Haen l. c. T. I. p. 106. Tom. III. p. 202.

nonnisi scrupulus dimidius pro dosi morbum vincit. 1)

2) Zincum sulphuricum s. Vitriolum Zinci, cuius portiunculae ad grana tria mane et vespere cum fractu datae sunt. 2)

3) Cuprum sulphurico ammoniatum. Sua laude non caret aegrotis torpidis, phlegmaticis, mucosum submoto, inditum; neque malo iam habituali, aut adultis ad gr. $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ — 1 ingestum effectu destituitur. Ubi sensibilitas peraugmenta est, aut infantes aegrotant, eo abstinere oportet 3).

4) Argentum nitricum fusum s. Lapis infernalis. Hoc remedium causticum, deleterium, licet quibusdam in casibus pertinacissimis profuerit, aequae tamen, ac subsequens, me iudice in ultimis habendum, dosibusque minimis propinandum est 4)

Liquor arsenicalis. Hoc venenum efficacissimum a Jahnio ad sanandam Choream cum typo intermittente periodico propositum est, sed his in casibus Chinae usus haud dubie praeferendus est. Salterus 5) etiam morbum pertinacissimum hoc remedio sublevatum esse,

---

1) Hufelands Journal. B. 48, St. 6. p. 10. et p. 24 —
ibid. B. 26. St. 3 p. 81. — ibid. B. 31. St. 2. p.
15. 1814. — ibid. B. 27. St. 5. p. 12. Richters
medizinisch chirurg. Bemerkungen B. 1. p. 142. —
Medic. chir. Zeitung B. 3. p. 375. 1818. Burserius
l. c. p. 242. Stark l. c. p. 165. — Routeille in Ab-
handlungen für practische Aerzte B. 4. p. 311.

2) Hufelands Journ. B. 48. St. 6. p. 10.

3) Merk im Museum d. Heilk. B. 4. p. 400.

4) Hufelands Journ. St. 3. p. 54. 1820.

5) Medic. chir. Zeitung. Iuni 1820. p. 26.

asseverat. Puella 17 annorum liquorem arsenicalem ter per diem inter initia ad guttas quatuor assumsit, quae dosis pedetentim usque ad viginti quatuor guttas augebatur. Idem etiam alia exempla Choreae St. Viti ex terrore obortae refert, quibus bonus Arsenici effectus confirmatur.

6) Cardamine pratensis. Cullenius 1), Reilius 2), Whiattus 3) hoc remedium in pulveris formam reductum, et senis horis ad Dr. I. p. d. exhibitum commendant, quod etiam ad Unc. dimid. cum Unc. VIII. aquae bullientis infundi, eiusque colaturae cochlear maius per intervalla assumi potest. Sudorem ciet, vermesque expellit, et praeprimis principio acri ad systema gangliosum agere, eodemque modo ut medicamentum subsequens, effectum salutarem praestare videtur.

7) Pulvis seminis Sinapeos nigrae. Rebentischius 4) puellam 11 annorum, terrore in Choream coniectam hoc remedio post breve tempus expediri vidit 5).

8) Viscum quercinum, iam diu contra morbos spasmodicos laudatum, egregia vi tum roborandi, tum spasmos compescendi pollet, et praeprimis in spasmis clonicis migrantibus cum debilitate iunctis in pulvere

---

1) l. c. p. 40.

2) l. c. p. 191.

3) Richters chir. Bibliothek B. 5, St. 1. p. 120.

4) Horns Archiv 1812 St. 1. p. 185.

5) Fleisch Handb. d. Kinderkh. Th. 4. p. 495.

ad grana 10 — 15 — 20 — 30 p. d. propinatum saepe numero efficaciam haud mediocrem exhibuit 1)

9) Valeriana officinalis, minor, sylvestris et Valeriana Phu. Remedium a multis medicis magni nominis commendatum antispasmodicum, quod saepe omnibus similibus palmam praeripuit. Potissimum radix recens pulverata ad Scr. I. — Dr. dimid, — Dr. I. cum gtt. I. — II. olei aetherei Valerianae mixta, et quinquies per diem propinata, insignem attulit usum 2). Si Chorea hysterismo, menstruis suppressis et vermibus nupta, vel ex terrore orta est, radici huic locus est 3).

10) Similis est foliorum Aurantiorum usus atque virtus, quae in pulvere ad Scrup. I. - Dr. dimid. quater per diem, aut infuso theiformi porriguntur.

11) Herba Chenopodii ambrosioidis L., Botryos mexicanae, officinal: Plenkius 4) primus hocce remedium affectionibus spasticis salutare praedicavit; post quem alii e. g. Lentinus 5) in resolutionibus nervorum etiam praestantiam eius investigarunt. Verumtamen medici huic auxilio non sat dignitatis tribuisse viden-

---

1) Jahns pract. Materia medica. Th. 2. p. 673. — Hufelands Abhandl. über Kinderkrankh. p. 471.

2) Engelhardt im Museum d. Hk. B. 4. p. 208.

3) Schaeffer in Hufelands Journ. B. 28. Stbr. 1812. p. 37. — ibid. B. 31 St. 5. p. 13 1812. Frank, l. c; p. 78. Horn in s. Archiv B. 1. St. 1. p. 183. 1812. Bouteille in Abh. f. pr. Aerzte. B. 4. p. 3. Wendt l. c. Nachricht 5 u. 6. p. 21.

4) Beobacht. d. K. K medic. chirurg. Josephsacademie B. 1. p. 43. 1810.

5) Beiträge B. 2. p. 211. — Ecker l. c.

tur, quippe cuius vires praesertim in iis Choreae speciebus se efficaces praestant, quae pectoris affectionibus et constitutione, quam dicunt, hysterica sunt coniunctae. Etenim mihi ipsi contigit, ut aegrotos aliquot Choreae pertinacissima, omniaque eludenti, subactos Chenopodio ambrosioide mox refectos observarem.

12) Oleum animale aetherum s. Dippelii, prae omnibus ad Choream ex causis psychicis ortam commendatur, eiusque guttae 25 — 30 p. d. vino exceptae propinantur. 1)

13) Liquor Ammonii succinici s. Liquor C. C. succinatus. Heistero 2), Dolaeo 3), et Unzero 4) iudicibus usu non destuitur.

14) Oleum Cajeput ab Unzero (l. c.) etiam praecipitur.

15) Castoreum. Maiores huius remedii portionculae, ubi Choreae hysterismo, vel morbis pubertatem comitantibus stipatur, tam intus, quam extrinsecus in elysmatibus ad grana X — XX in Spiritu Vini soluta, cum infuso florum Chamomillae mixta in anum iniiciuntur. 5)

16) Moschum ad gr I cum sacchari gr. X omni bithorio exhibitum Frankius fere optimum est expertus. 6)

17) Narcotica, eaque praestantissima praecipue Hyosciamus, Belladonna, Stramonium et Opium.

---

1) Herz l. c. — Unzers medic. Handb. p. 212.

2) chir. anatom. Wahrnehmungen p. 788.

3) in Ephemerid. n. c. Dec. I. An. II. p. 331.

4) l. c.

5) Hufelands Journ. B. 41, St. 5. p. 13.

6) l. c. p. 78.

Hyosciamus egregie aliorum medicaminum effectus adiuvat, quia nec congestiones ad caput, nec alvi obstructions, ad Opii instar efficit.

Reliqua supra recensita multam desiderant observationem, et evolutionis tempore, quo congestiones et sensibilitas aucta prostant, cane et angue cautius vitanda sunt, et saepe tantummodo per intervalla sublevant.

Quidquid demum sit, auctores usum eorum praecipiunt, et experimentis passim adiectis suffulciunt.

Stollus 1) extractum radices Belladonnae grani sextam partem inter initia ter per diem, dosi sensim adaucta, dedit. Alia prostat observatio, quae puellam annorum undecim extracto Belladonnae ad gr. unum usque ad duo partitis vicibus dato intra nychthaemerum sanata esse testatur. Ketterlingius puero 10 annos nato pulveris herbae Belladonnae gr II - III p. d. cum fructu indidit. Similem effectum experti sunt: Sydrenus, Kreissigius, Thilenius. 2)

Opium praecipue irritabilitati nimiae, eam depri-mendo, opitulatur, aut si vigiliae protractae in caussis sunt; sed in statu plethorico, congestionibus ad partes nobiliores, criticis excretionibus imminentibus, et saburris gastricis evitandum est. Choreae typum intermittentem habenti, eique pertinaci, Brandisio teste 3) doses paulatim auctae tincturae Opii postremo brevi tempore ante paroxysmum ad centum et viginti gtt.

---

1) l. c. Tom. III. p. 405.

2) Hufelands Bibliothek. März 1820. p. 131.

3) Hufelands Journ. B. 41. St. 2 p. 9.

exhibitae, eam praestitere utilitatem, ut ne sopor quidem succederet. Sydenhamus 1) praecipuus huius medicaminis vindex post sanguinis missiones Opii diversa praeparata propinavit.

Extrinsecus salutarem effectum tinctura Opii cum Spiritu sulphurico aethereo coniuncta, sensimque omnibus corporis partibus infrieta, Lülliero teste 2) praestitit.

Madierus 3) puellam 17 annorum, ante mensium eruptionem Chorea divexatam clysmatibus feliciter curavit, quae ex Opii gr. III. Castorei gr. IX in Spiritu Vini solutis et infusi florum Chamomillae Unc. IV commixta fuerunt.

Stramonio etiam utuntur, ubi pavor, terror ansam Chorea praebuerunt, nec non menstruis debilitate suppressis, et retentis. Murraeus 4) duas puellas extracto Stramonii ad grana quatuor usque ad duodecim (?) exhibito in integrum restitutas esse memoriae prodidit.

Raro tamen doses istae largiores conveniunt, plerumque enim quartae vel dimidia grani parti aut grano uni acquiescere oportet.

18) Radix Paeoniae officinalis iam ab antiquioribus medicis ad affectiones spasticas et Choream 5)

---

1) l. c. Tom. I. p. 326.

2) Bouteille. Traité etc. p. 326.

3) in Sammlung auserlesener Abhandl. f. p. A. B. 1. St. 4. p. 7.

4) Bouteille l. c. p. 36.

5) Pelargus l. c. Decbr. 1723. p. 856.

commendata, et contra eas in subsidium vocata, remedium mitioris naturae est, et prae ceteris sicut Chenopodium sensibilitate immodice aucta, ubi antispastica fortiora pravam exserunt efficaciam, in pulvere pluries per diem ad Dr. dimid. aut infuso ex Unc. I. radicis et Unc. IV aquae fervidae parato adhibetur, omnique bihorio cochlear maius inditur. 1)

19) Camphora iis in exemplis, ubi Chorea ex seminali irritatione originem duxit, cutis sicca et aspera, debilitas et frigus universale, facies pallida, morbique recentes subsunt, non infimum tenet locum 2). Desperrieriesius etiam balneis tepidis Camphorae Dr. IV. in Spiritu Vini solutas cum fructu admiscuit, alioque in exemplo duas puellas Chorea subactas 3) clysmatibus curavit, e Drach. I in ovi albumine soluta paratis. Bouteillius 4) autem saepius damnum, rarius utilitatem, his alvi ductionibus natam, animadvertit.

20) Asa foetida. Wanterus 5) primus eam adversus hoc malum commendavit. Potissimum Chorea hoc medicamen exigit, ubi constitutio hysterica, cum vermibus se prodit. Thilenio teste Choreae acutae (vid. §. 15.) remedium praestantissimum est 6).

---

1) Stark l. c. p. 166.

2) Fleisch l. c. p. 463. Richters medic. chir. Beobachtung. B. 2. p. 121.

3) Bouteille l. c. p. 2. 1.

4) l. c. p. 218. 203 et a. 1.

5) Baumes l. c. p. 386.

6) Hufelands Journ. B. 1. p. 153. Horns Archiv B. 1. St. 1. p. 183. — ibidem St. 1. p. 181. 1812.

21) Fel Tauri recens et inspissatum cui Hufelandius 1) vim antispasmodicam lenem, vermifugam et recreantem, maxime si iuniores Choreae male habentur, attribuit.

22) Vomitoria et laxantia, quibus a variis autoribus eximae tribuuntur virtutes, nec solum iis in casibus, qui supra (§. 32.) recensiti sunt, verum etiam si causae enumeratae absunt, imo in statu corporis erethico 2). Madierus 3) puellam septendecim annorum ante menstruorum accessum Choreā correptam ita curavit, ut alternis diebus vomitoria et laxantia exhiberet, et sub vesperam eiusdem diei, quo vomitorium inditum erat, clyisma etiam ex antispasmodicis iniiceret. Bouteillius 4) ad morbum debellandum emetica et laxantia alternis vicibus adhibita laudat.

Saepe etiam laxantia sola eundem in modum propinata, morbo compescendo sufficiunt. Subinde si habitus corporis debilis attenuatusque existit, laxantibus iterum iterumque datis, non sine insigni morbi decremento vis eximia excrementorum foetidorum nigrorumque deiciebatur 5). Vulgo pro remediis laxanti-

---

1) Kinderkh. p. 471.

2) Schaeffer in Hufelands Journ. B. 30. Septbr 1813. p. 16.

3) in Sammlungen f. pr. A. B. I. St. 4. p. 7.

4) l. c. p. 125. u. 133.

5) Stark in Salzburg. med. chirurg. Zeit. B. 4. p. 127. 1808. Stoll l. c. p. 416. Müller l. c. B. 22. St. 4. p. 589. Sydenham l. c. p. 326. — Hamilton in: Observations on the utility and administration of purgative medicines in several diseases Cap. X — Pelargus l. c. Mai 1723. p. 289. Watt in Hufeland. Journ. B. 14. p. 320, 1815. Rave ibid. B. 32. St. 2.

bus Calomelane, radice Jalappae vel Rhei utuntur, nec, nisi in casibus pertinacioribus, statuque magis torpido Aloën, Gratiolam, tincturam Colocynthis et alia in subsidium vocant 1).

23) Tonica, roborantia, quorum magnam sibi famam meruerunt: China et Ferrum. In stadio convalescentiae ea quam maxime curationem radicalem sublevant, et semper ad firmandas corporis vires necessaria sunt. Attamen etiam recenti Choreia, aut si cum fibra laxa et typo intermittente complicata est, si plethora aut ad inflammationem proclivitas, obstructions viscerum, digestioque laesa absunt, saepe magnis commodis China pollet, si corpus eius patiens est. Haud raro autem ante stadium convalescentiae congestiones ad partes nobiliores, dyspepsia etc, eius usu inducuntur, quo facto omittatur necesse est.

Werlhofius 2) praemissis venaesectionibus, Madierus 3) et Fischerus 4) debilitate superveniente Chinam commendant. Historiam memoratu dignam feminae cuiusdam Brückmannus 5) tradit, quam Choreia, cum vehementi organorum deglutitionis spasmo diuturno coniuncta, male habebat, quae Chinae usui interno, et clysmatibus tepidis ex eadem paratis, tandem cessit.

---

p. 116. 1814. Raven in med. chir. Zeit Stbr. 1817.
p. 307 a 311.

1) Pelargus l. c. Decbr. 1723 p. 816 et seq.

2) de febribus p. 45.

3) Sammlung auserlesn. Abhandl. f. pr. A. B. 1. St. 4.
p. 7.

4) Hufelands Journ. St. 4, Octobr. 1816. p. 121.

5) l. c. p. 175.

Cortice peruviano feliciter Choream sanari Schaefferus 1) observavit.

Ferrum ceteris paribus citius exhiberi potest, quippe cuius aegroti maturius patientes esse consueverunt.

Praecipue tinctura, ut tinctura Ferri muriatici cum tinctura Castorei et Valerianae ammoniatae coniuncta cum fructu utuntur 2). Schaefferus 3) Spiritum sulphurico aethereum martiatum laudat.

§. 35.

Neque tamen remedia externa, quorum iam antea suis locis obiter mentionem feci negligenda sunt, siquidem saepius sola ad debellandum morbum sufficiunt, ubi internorum usus necessitate quadam prohibetur.

Huc referenda sunt:

1) Fasciae partibus circumvolutae. Raro hoc remedium in auxilium ad sanandam Choream vocatum, sed vulgo neglectum est. Reilius aliique in similibus morbis, affectionibus spasticis salutarem eius virtutem experti sunt. Simul etiam exempla, quibus involutiones illae Choreae opitulabantur, effectum earum non mere mechanicum testantur, quapropter, si fieri potest diligentiori examini submittendae sunt 4).

---

1) Hufelands Journ. B. 48. St. 4. April p. 36 et ibid B. 21. St. 2. p. 122. 1809.

2) The medical and surgical Register, consisting chiefly of cases in the New-York Hospital by John Watts et. 1818. p. 149-151.

3) Hufelands Journ. 57ster B. St. 3. p. 16. ibid B. 30. Septbr. 1813. p. 16. Baumes l. c.

4) The medical and surgical Register etc. 1818. l. c. —

2) Balneorum naturalium et artificialium, thermarum medicatarum externus, internusque usus. Ex aquis alcalinis mineralibus praeprimis fontes medicati Amisienses 1) laudantur. Schererus 2) aqua sulphurata Badensi prope Vindobonam Choream coërcuit, quae per viginti quatuor annos male habuerat. Neque minus aquae martiales Driburgenses, Pyrmontenses, Wisbadenses, Rehburgenses 3); porro balnea fluviatilia 4), et balnea marina, praeprimis Doberanensia 5) laude sua non carent.

Balnea etiam artificialia ex globulis martialibus usu salubri non destituuntur. 6) Morbo ineunte, praecipue si fibra tensa, stricta, status erethicus adsunt, cupiditas dormiendi deest, et si malum refrigerationi originem debet, balnea tepida, simplicia 7), aut saponacea, aut calina, aut camphorata, humectando, relaxandoque morbi symptomata mitigant. 8)

---

v. Swieten Coment. Tom. I. §. 28. Hünther in Graefens und Walters Journal d. Chirurg. u. Augenheilk. A. 2. H. 3. p. 478.

1) Bruckmann l. c. Thilenius in Hufelands I. B. 42. St. 5. p. 98. Mai 1816.

2) Hufelands Journal l. c.

3) Albers in Hufelands Journ. B. 36. St. 4. p. 4.

4) Mead l. c. p. 71. Bouteille l. c. p. 232. Iahn l. c. p. 251. Unzer l. c. p. 213. No. 34. Monro in Abh. f. pr. Aerzte B. 5. St. 2. p. 218.

5) Hufel. I. B. 21. St. 5. p. 58. 1809.

6) Horns Archiv 1803 B. 3. p. 301-309.

7) Brückmann ibid. B. 2. p. 175. 1812.

8) Baumes l. c. p. 389. Marcard v. d. Bädern p. 57.

3) Venae sectiones, quarum iam (§. 32.) mentionem feci. Non solum in exemplis supra memoratis, verum etiam sine ullo constitutionis respectu in debilitate et laxitate fibrarum summa saepe cum utilitate institutae sunt. Sydenhamus primus, sententiam suam de causa proxima huius morbi (§. 21.) secutus, Choream iterata sanguinis missione, et crebris alvi ductionibus interpositis, curavit, quarum ope speravit, fore, ut impactum cerebro, nervisque noxium humorum dimoveatur, attenuetur, aliorum alliciatur, et demum excerni possit. Deinde in auxilium vocavit antispasmodica, prae omnibus Opium, et remedia, quae roborandi vi pollent, ad firmandam vim systematis nervosi. Alii medici hanc medelam secuti, eam laudant, e: g: Thompsonius, 1) Bonifax, 2) Sumeirius, 3) Bouteillius, 4) et alii. 5)

Licet haec methodus, neglecta observatione habitus, praecipue infirmioribus corporibus in universum commendari non possit, debilitas tamen, pnbertatis tempore orta, nisi nimia sit, Sydenhami methodum non refutat, sed varias ob rationes supra (§. 23.) enucleatas, efficaciam et dignitatem eius agnoscit, quod potissimum de corporibus plethoricis, dicendum est. 6)

---

1) Sammlung auserles. Abh. etc. B. 3, p. 108.

2) ibid. B. 1. St. c. p. 184.

3) Bouteille l. c. p. 19.

4) ibid. Baumes l. c. p. 382.

5) Hufelands Journ. B. 44. St. 5. p. 101.

6) Reil Fieberlehre Th. 4 p. 186. Tissot v. d. Nervenkrht. übers v. Weber 1783. Th. 4. p. 374 et seq. et p. 522. et seq.

Sanguinis enim missiones tanquam auxilia revellentia morbi accessiones breviores reddere adeoque exstinguere valent. Locum principem tenere solent, ubi menstrua in robustis plethoricis mulieribus imminet, aut post eruptionem rursus suppressa sunt, rubor intensus faciei, anxietatis sensus, stupor et capitis dolores vehementes, pulsationes visibiles carotidum, paroxysmum comitantur. Attamen semper perpendendum est, hoc remedium heroicum, ideoque circumspecte adhibendum esse. Exempli eiusmodi terrentia autores enumeraverunt.

4) Optimum subsidium praestant frictiones cutis, aut siccae, pannis laneis, fumo specierum ad suffiendum (Ph. Bor.) inpraegnatis, aut humidae, ex lavacris spirituosius, unguentis nervinis, linimentisque volatilibus, tum extremitatum et spinae dorsi per longitudinem, tum regionis abdominalis. Huc spectant: mixtura oleoso balsamica, Sapo terebinthinatus solutus, Balsamum Peruvianum, Spiritus Serpylli, Rorismarini, Angelicae compositi, Formicarum, Mastiches comp: Lavandulae, camphoratus, aqua aromatica, tinctura Opii simplex, Sinapeos, Pyrethri, Liquor Ammonii caustici, unguentum Rorismarini compositum, etc.

Chrestienio teste 1) mixtura spirituosa ex paribus olei Caryophyllorum et olei Nucistae paribus per totam spinam dorsalem infrecta ex usu fuit. 2)

5) Neque enemata, ut iam supra (§, 32.) memoratum est, negligenda, et partim ex medicaminibus alvum cientibus, partim ex anthelminthicis, aut anti-

---

1) Hufelands Journal B. 5. St. 3. p. 16.

2) Stoll l. c. p. 403. Dorfmueller l. c. B. 45. St. 5 p. 105.

spasticis vel aliis ad sanandum morbum promptis pro rerum diversitate eligenda sunt.

6) Praeter haec etiam Musice tum morbis nervosis in genere, tum huic potissimum convenit, quippe quae turbas systematis nervosi componere et sensus mitiores, iucundioresque provocare, animum a corporis aegritudine abstrahere, vitiisque physicis quasi expedire videtur. 1)

7) Agentibus psychicis accensendus est Magnetismus animalis, remedium saluberrimum, quod a medico perito tempestive adhibitum, interdum scopo optime respondet, et Haasio etiam teste laudem maximam meretur 2) Leni irritatione disharmoniam oeconomiae animalis solvit, reactiones locales sopit, reluctationem systematis muscularis et nervosi compescit, corporibusque sensibilitate aucta, vel exigua reactionis facultate instructis conducit.

8) Agens physicum alterum, non minus efficax, quod directe sensibilitatem subigit, Electricitas est, cuius usus in Chorea respondet. Fothergillus 3) Baumesius (l. c.) Du Manius 4), Rotheramus 5), Lesserius 6), de Haenius 7), et alii observationibus publice promulgatis egregiam opem ab ea praestitam testan-

---

1) Reil l. c. p. 202.

2) l. c. p. 213. Kluge l. c. p. 525. Reil l. c. p. 208.

3) in Philosoph. transact. 1799. p. 1.

4) in Samml. auserl. Abhandl. etc. B. I. St. 3. p. 23.

5) bei Cullen l. c. p. 395. Bouteille l. c. p. 358.

6) in Annal. de la société de médecine pratique de Montpellier etc. Decbr. 1807. B. XI.

7) l. c. Th. I. p. 142. Th. 3. Cap. 6 p. 202.

tur. Sed scire licet, hoc vehementissimum remedium cum observatione adhibendum, et semper ab initio levissimum eius gradum esse pertentandum, ad explorandam aegroti receptivitatem. Ergo inter initia balneum electricum s. aura electrica paranda, dein scintillae ciendae, postremo ictus et percussiones administrandae sunt. Ubi Chorea cum partiali nervorum resolutione coniunctae, vel ex veneficio mercuriali coorta est, electricitas plurimum proficit.

9) Denique Galvanismus etiam emolumentum praebuit. 1)

§. 34.

Indicationem quartam, quae attinent, ex parte praecedentibus iam interposita sunt. Debilitas sub initio morbi iam nata, aut procedente tempore superveniens, simulac fieri potest, China, Ferro, ut breviter dicam roborantibus, tonicis profligari debet, reliquis autem morbis Choreae nuptis, pro varia eorum indole medela congrua opus est.

§. 35.

Denique indicationis quintae ratio semper est habenda, quippe a cuius administratione idonea saepe numero totius curae eventus dependet. Subinde morbus a pubertate ortus omnia respuit auxilia, nec nisi finita pubertate cedit, quam ob rem, si violentius quaedam faciamus, plus damni, quam commodi praestabitur. Hinc suprema spes collocanda est in regimine

---

1) Dinwiddi im polit. Journ. etc. 1818. B. 2. St. 8. p. 837.

tum corporis, tum animi rite instituto, quod multa ad mitigandum, imo adeo ad sanandum malum confert.

Huc spectant vestimenta, quae corpori calorem suppeditant, aëris puritas, eiusque temperies quam maxima aequalis, virium corporisque exercitationes sub dio, favente tempestate et habitu opportuno, somnus, vigilia modorator, animi securitas et tranquillitas, cibi concoctu faciles atque blandi, potus aquae aut cerevisiae amarae. Vinum saepe penitus circumcidendum, et debilibus tantum modice concedendum est. Praeprimis dispiciendum, an aegrotus veneri aut onaniae indulgeat, quod si est, arceri oportet.

Denique imaginatio aegroti perversa corrigenda, fabulisque romanensibus, si quis iis utitur, meliora substituenda sunt et nisi corporis habitus obstet, ad negotia domestica leviora accingendum, quum desidia inutilis praecipue vitae difficultates corporisque molestias menti obtrudat, labor vero idoneus dissepiat.

CURRICULUM VITAE

EX DECRETO

GRATIOSI MEDICORUM ORDINIS

BEROLINENSIS

ADIECTUM.

Ego, Joannes Fridericus Augustus Schulz, evangelicae confessioni adscriptus, Neostadii ad Dossam, Mesomarchiae oppidulo, anno MDCCXCI, vigesimo die mensis Januarii natus, ibique infantia praeterlapsa primis scientiarum elementis partim a Theologiae Candidato Pikker, partim in urbis patriae schola instructus, et postea Berolini scholis Cel. Professoris Hartung per triennium linguis, ceterisque doctrinis, quae in illis tradi solent, imbutus sum.

Anno millesimo octingentesimo octavo in numerum seminarii regii medico-chirurgici militaris alumnorum receptus per septem semestria Medicinae ac Chirurgiae studio assidue vacavi, neque minus in Medicina, Chirurgia atque arte obstetricia colenda, versatus sum.

His absolutis in nosocomio charitatis Berolinensi per quindecim menses chirurgi munere functus, ibique utriusque Medicinae exercitationibus practicis operam dedi.

Bello cum Francogallis conflato, anno millesimo, octingentesimo decimo tertio, vulneratis operam praestiturus, chirurgi vices in me suscepi, quibus, quantum in me fuit, per integrum triennium vacavi. Conciata pace ad militum cohortem equestrem praetorianam adscriptus sum. Aestate ineunte a 1819 a summo chirurgorum praefecto, Viro amplissimo Goercke, studiorum persecuendorum causa Berolinum revocatus, hanc excelsam litterarum sedem adii, ubi studium denuo amplexus Medicinae et Chirurgiae honores nunc ambeo.

Professorum celeberrimorum nomina, quorum per studiorum meorum spatium licuit audire, praelectiones, grato animo infra subieci.

Philosophicis institutus sum a Beat. Kiesewetter, physice, chemia arteque pharmaceutica a Cel. Turte, botanice a Beat. Willdenow, nec non Cel. Link. Osteologiam et angiologiam Clar. Walter, splanchnologiam et syndesmologiam Ill. Knape me docuerunt, abs quo etiam arte cadavera dissecandi instructus sum. De anatomia comparata, nec minus organorum sensuum Ill. Rudolphi praeceptore gravisus sum. Physiologia Ill. Rudolphi, et Ill. a Koenen me imbuerunt. Porro pathologiae et semioticae praecepta a Beat. Hecker accepi. Materiam medicam mihi Ill. a Koenen tradidit. Arte formulas medicas concinnandi Ill. Knape edoctus sum. Audivi therapiae ge-

neralis et specialis Ill. C. W. Hufeland et Ill. Formey institutiones, Ill. Behrend Celsi interpretationes, et Ill. Knappe medicinae forensis praecepta. Akiurgiae, chirurgiae generalis et specialis, nec non ophthalmiatricae Ill. Graefe et Ill. Rust praeceptores mihi fuere. De fractis, luxatisque ossibus, et de fasciis chirurgicis applicandis, nec non artis obstetriciae theoretico practicae doctrina a Cl. Mursinna et Cel. Kluge sum eruditus. Auspiciis Ill. C. W. Hufeland, Ill. Neumann, Ill. Horn et Ill. Rust exercitationes clinicas, tum medicas, tum chirurgicas frequentavi.

Mense Decembri superioris, et mense Ianuario currentis anni praesidibus Ill. Rudolphi, Ill. Knappe, Ill. Rust, Cel. Kluge et Cel. Bruckert Cursum anatomico-chirurgicum absolvi.

Tentamine etiam et rigoroso examine coram Gratiosa Medicorum Facultate rite perfunctus sum, quibus superatis fore spero, ut si dissertationem hancce defendero, summi honores in Medicina ac Chirurgia mihi deferantur.

V

THESES DEFENDENDAE.

I.

Amputatio post vulnerationem necessaria protinus instituenda est.

II.

Nutritio foetus per liquorem Amnii nulla.

III.

Sanguini vis vitalis inest.

IV.

Chirurgus Medicinae ignarus, multis erroribus prematur necesse est.

V.

Certa graviditatis signa non existunt.

THESES DEFENDENDAE.

I.

Amputatio post vulnerationem necessaria protinus
instituenda est.

II.

Nutritio foetus per liquorem Amnii nulla.

III.

Sanguini vis vitalis inest.

IV.

Chirurgus Medicinae ignarus, multis erroribus
prematuro necesse est.

V.

Certa graviditatis signa non existunt.

Schulz, Johann Friedrich August

De chorea St. Viti diss. inaug. med

Berolinum 1821

Diss. 1525#Beibd.5

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10845297-3